

ISSN 1302-3519

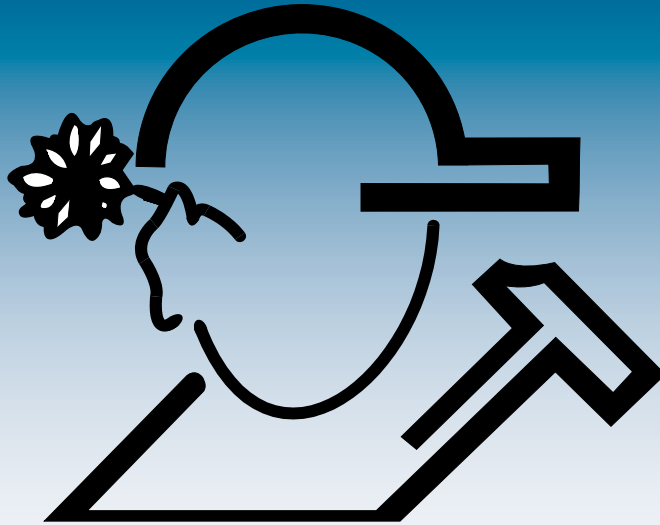
ÇALIŞMA ORTAMI

Dört Ayda Bir Çıkar / Sayı:181 Ocak-Şubat-Mart-Nisan 2026

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ
ÇOCUK EMEĞİ
KADIN
SOSYAL POLİTİKA
NÜFUS
SOSYAL HEKİMLİK

www.fisek.org.tr

Bu bir HAKEMLİ dergidir.

*Çalışan Çocuklara "Vefa Borcu" nuzu
Ödemek İster misiniz?*

/ fisekenstitusu

Sağlıkta Ticarileşmenin İki Hedefi: Sağlık Ocakları ve İşyeri Hekimlikleri^(*)

A.Gürhan FİŞEK (**)

Türkiye, iyi günler de gördü; her zaman, basiretsiz ve çıkar gruplarının etkisi altında kalan yönetimlerle yönetilmedi. Tersine öngörüsü olan ve insan odaklı politikalarını uygulayacakları araçları çok iyi seçen ve bir ülkenin peşinden giden yönetimlerle de yönetildi.

İşte işyeri hekimlikleri (1930) ve sağlık ocakları (1961), böylesi dönemlerin bize bıraktığı birer miras. Bu iki kurumun, Cumhuriyet'in anıt kurumları arasında sayılması yadırganmamalıdır. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu döneminde, böylesi "halkçı" yaklaşımla yönetilen sağlık birimlerine rastlamamaktayız.

Ortak özellikleri:

1. Sağlık mevzuatımızın iki başyapıtı ile uygulamaya konuldular. İşyeri hekimliklerinden ulaşılabilen ilk örnek 1908 yılında yabancı şirketler tarafından işle-

tilen demiryolları işletmelerinde ve yalnızca burada çalışan memurlar için işyeri hekiminin görev yapmasıdır (1). Cumhuriyet sonrası, bu uygulamanın, zorunlu kılınması ve yaygınlık kazanması için, Genel Sağlık Koruma Yasası'nın -Umumi Hıfzıssıhha Kanunu- (1930 tarih ve 1593 sayılı) beklenilmesi gerekti. İşyeri hekimliklerinde temel yaklaşım, çalışma alanlarının odak olarak alınmasıdır. Sağlık ocaklarına, farklı adlar altında da olsa, ulaşılabilen ilk örnek, 1871 yılında ortaya konulan memleket hekimlikleri ve onu izleyen hükümet tabiplikleri uygulamasıydı. Bunlar, koruyucu hekimlik felsefesi temelli değillerdir. Buna karşın, Ankara-Etimesgut'ta Dr.C.Or tarafından uygulanan çalışma (1936), çağdaş anlamda ilk basamak sağlık hizmetlerinin ilk habercilerindendi. Bu örneklerin, kavramsallaştırılması, bir model olarak sunulması ve ülke çapında yaygınlaştırılması için, 1961 yılının, 27 Mayıs 1960 sonrası geliştirilen sosyal politikanın yüceltildiği dönemin beklenilmesi gerekti. Bu dönemde hazırlanan ve uygulamaya konulan, Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Yasa'nın (1961 tarih ve

(*) İlk Yayın : İlk Yayın: Çalışma Ortamı Dergisi, Mart-Nisan 2009, Sayı: 103. Sayfa: 20-21.

(**) Prof.Dr.

(1) Fişek A.G. : "Türkiye'nin Sosyal Politikasında İleri-Geri Mücadelesi" (Cumhuriyetin Temel Değerleri Işığında Sosyal Hukuk Devleti Paneli içerisinde), Düzenleyen : Adalet Mensupları Dayanışma Derneği, 14 Mart 2008 Ankara.

224 sayılı) temel yaklaşımı, yaşama alanlarının odak olarak alınmasıdır.

2. Her ikisi de, koruyucu hekimlik uygulamalarını temel alan bir yaklaşımın ürünü ve aracıydılar. İşyeri hekimliklerinin temel işlevi, işyerlerini sağlıklı güvenli çalışma koşullarını kavuşturmak yoluyla iş kazalarının meslek hastalıklarının önüne geçmekti. Hastalanan işçilerin erken tanısı yoluyla onların sağlıklarını yitirmelerini önlemektir. Sağlık ocakları da öyle. Çevrelerindeki sağlık tehlikelerini ortadan kaldırarak, toplumun hastalanmasının önüne geçmek, hastalananların da bir an önce iyileştirilerek, hem kendileri ve hem de çevreleri için bir tehlike kaynağı olmalarını önlemektir. Her ikisinde de, tedavi edici hekimlik son başvurulacak olan yöntemdir.

3. Her ikisi de topluma en yakın sağlık birimleriydiler (ilk basamak). İşyeri hekimlikleri, hemen işçilerin çalıştıkları yerde, onların yanı başında konuşlanmıştı. İşyeri hekimine başvurması, işçi için bir iş kaybı oluşturmamaktaydı. Bu bakımdan işveren için bir olumluluktu; izin alma ya da direnç sorunu aşıldığı için de işçinin yaşamını kolaylaştıran bir uygulamaydı. Sağlık ocağının da, yaşanılan mahallede ya da köyde olması, ulaşımı bir sorun olarak çıkarmakta, kadın ya da erkek, yaşlı ya da genç, herkesin kolayca başvurmasını olanaklı kılmaktaydı. Kapalı bir çevrede hizmet sunması da, sağlık personeli ile toplum arasında yakın ilişkilerin gelişmesini, dostlukların kurulmasını sağlamakta; bu da hizmetin, sıcaklığını ve etkinliğini arttırmaktaydı.

4. Her ikisi de yozlaştırılmak ve kurulmalarındaki gerçek amaçlardan uzaklaştırılmak için, mücadelelerin odağı haline geldiler. Her iki kurumun da koruyucu sağlığı hedeflemesi, tüm toplumu hizmetin kapsama alanı içerisine sokmaktaydı. Böylece, sağlık da, ülke çapında yürütülen sosyal politikanın ve insan hakları mücadelesinin bir parçası haline gelmekteydi. Hiç kuşkusuz bu ilerici adımın karşısında bir de “gerici” cephe vardı. Her iki dönemde de, sağlık, sosyal politikanın ileri-geri mücadelesinin cephelelerinden biri haline geldi¹.

5. Her ikisi de, bugün ayaktadır. Sosyal politikanın ileri – geri mücadelesi bugün de sürmektedir. Tüm yozlaştırma ve yıkma çabalarından ağır yaralar almış olmasına karşın, iki kurum da varlığını sürdürmektedir. Çünkü, hizmetten yararlananların gözdeki olmuşlardı ve sahipleniliyorlardı.

6. Her ikisinin işlevlerini tam olarak yerine getirebilmeleri için, ekip çalışması gereklidir. Bir mesleğin yüceltilmesinden çok, birlikte amaca ulaşma öne çıkarılmaktaydı. Sağlam kişileri hedef olan hizmetler (koruyucu hizmetler), sağlık insan gücünün en geniş yelpazede hizmete katılımını olanaklı kılar. Hiçbir çalışanın bir başkasından daha değerli olmadığı, herkesin kendi mesleğini uyguladığı bir birliktelikten söz ediyoruz. Onun için koruyucu hizmetin egemen olduğu işyeri sağlık birimlerinde ve sağlık ocaklarında, doktorların yıldızlaşmasından çok, bir ekibin, planlanmış hizmetini yerine getirmesi önemlidir.

7. Her ikisi de, en az hastalanma ve en az yaralanmayı hedefliyordu. Bu yüzden de, hastaların sırtından para kazanma olanağı yoktu. Her iki kurumun da amacı, halkın sağlık düzeyinin yükseltilmesiydi. Tüm yurttaşlar için sağlıklı, kaliteli ve uzun ömür hedefleniyordu. İnsanlar için tercih edilen bu özellik, sağlıktan para kazanmayı hedefleyenler için ise tam bir “kabus”tu. Sağlıkta neo-liberal sistemi getirmeyi hedefleyen “dönüşüm” için hazırlanan toplantıları “ilaç endüstrisi”nin ve Dünya Bankası’nın finanse etmesi anlamlıdır. Sağlam kişi, neden sağlığı için para harcasın; çoğunluğu sağlamlardan oluşan toplumlarda hangi akli başında yönetici “mantar biter gibi” her sokağa bir hastane açabilir?!

8. Her ikisinin finansmanı da, doğrudan hizmet alanlar tarafından yapılmıyordu. İşyeri hekimliklerinin (ya da bugün gelinen noktada ortak sağlık-güvenlik birimlerinin) giderleri işveren tarafından üstlenilmektedir. Sağlık ocakları ise, başvuranlardan değil, genel bütçeden giderlerini karşılamaktadırlar.

Bu iki anıtsal yapının birbirinden ayrılan özellikleri de vardır. Bu farklı özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

- İki ayrı bakanlık tarafından uygulamaları izleniyordu. Yasalarla güvence altına alınan bu birimlerden, işyeri hekimlikleri Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca; sağlık ocakları da Sağlık Bakanlığı'nca meslek uygulamaları bakımından denetleniyordu.
- Sahip çıkması gereken baskı grupları birbirinden farklıydı. İşyeri hekimlikleri, işçi, işveren kuruluşları ve hekimlerin meslek odalarınca sahipleniliyordu. Sağlık ocakları ise, çevre halkınca ve sağlıkçıların meslek odaları-derneklerince savunuluyordu.
- Finansman kaynakları ve yönetimleri farklıydı. İşyeri hekimlikleri işverenlerce, sağlık ocakları ise genel bütçeden finanse ediliyor ve yönetiliyordu.

Bugün gelinen noktada, Cumhuriyetin bu iki anıt kurumunun kapısına kilit vurulmak istenmektedir. “Yeni İstihdam Paketi” olarak anılan İş Yasası'ndaki değişiklikler ve “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası (SS-GSS)” ile bu konuda önemli hamleler yapılmıştır.

İşyeri hekimlikleri, zaten kurulduğu andan başlayarak tedavi edici hekimlik anlayışı içerisinde hapsedilmeye çalışılmıştır. 2008'de İş Yasası'nda gerçekleştirilen değişikliklerle, işyeri hekimliği, işveren tarafından “satın alınabilir bir hizmet (bir meta)” konumuna indirgenmiştir. Ayrıca aile hekimleri, ilk basamak hizmet birimi olarak tanımlanarak, “işyeri hekimliği” işlevini üstlenmeleri de dayatılmaktadır. Bu bakış açısı ve kurulan tuzak, başta koruyucu hizmetler olmak üzere birçok sosyal işlevini zedelemeyi hedeflemektedir. Ancak bu geri mücadeleye, Türk Tabipleri Birliği dışında karşı çıkan olmamıştır.

Sağlık ocakları, zaten 1965 yılından başlayarak, budanmaya etkisizleştirilmeye ve yok edilmeye çalışılmıştır. Bugüne değin, başlangıçtaki “ülkü”sünden çok şey yitirse de, sağlık ocakları, halkın gereksinimlerini karşılamayı ve ondan destek almayı sürdürmüştür. SS-GSS, sağlık ocağını ticari bir işletmeye çevirmeyi ve patron

Fotoğraf: Çocuk Emeği Fotoğraf Albümü/

Ostim-Ankara Küçük Sanayi Sitesi'nde Çalışan Çocuklar Web sayfasından alınmıştır.

olarak da aile hekimini koymayı hedeflemektedir. Burada bir takım oyunundan ve insani amaçlı bir hizmette artık söz edilemeyecektir. Aile hekim, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) katkılarıyla, kâr amaçlı ve sağlık işçilerinin sömürsü temelinde bir ticari faaliyet sergileyecektir.

Cumhuriyetin iki anıt kurumunun sonunu getiren bu müdahale kendisine “Sağlıkta Dönüşüm” adını vermektedir. Ne yazık ki, burada “dönüş”mek değil, bir “dönüş” vardır. Bu da Cumhuriyet öncesi döneme ve “parası olana sağlık hizmeti” ve “parası olmayana ise hayır hizmeti” sunulması uygulamasına bir dönüştür.

Sosyal politikanın ileri-geri mücadelesinde, yapılan bu gerici atılıma karşı verilmesi gereken tepki, Cumhuriyetin Anıt Kurumlarını sahiplenmek ve kuruluşlarında ortaya konulan “ülkü”ye inançla sahip çıkmak olmalıdır.

İş Kazalarında Ö(İldürü)lenler ve Faileri

Mustafa TAŞYÜREK (*)

mtasyurek@gmail.com

Söylesem tesiri yok, sussam gönül razı değil.

Fuzuli (Mehmet bin Süleyman)⁽¹⁾

Milli Eğitim Bakanı, 05.07.2026 tarihinde yapılan bir toplantıda müfredatta **bazı kavramların değiştirildiğini** ifade etti. **Bakan**, “Artık ‘Bizans’ yerine ‘Doğu Roma’, ‘Haçlı Seferleri’ yerine ‘Haçlı saldırıları’, ‘ormanlarımız’ yerine ‘Yeşil Vatan’, ‘denizlerimiz’ yerine ‘Mavi Vatan’ kavramlarını kullanıyoruz. Bunlar yanlıştı, düzeltildi. Mesela ‘Kurtuluş Savaşı’ yerine artık ‘Milli Mücadele’ diyoruz. Neyden kurtuluyoruz? Ondan önce koskoca Osmanlı İmparatorluğu vardı. ‘Milli Mücadele’ demek daha doğru” dedi^(2,3).

Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinde, 14 Temmuz 2026 tarihinde bir binanın dış cephe boyasını yapan Muhammed Mustafa Toruntay (18) ve Muhammed Kızılkıran (19) asma iskele halatının kopması sonucu 5. kattan zemine düşmesi sonucu hayatlarını kaybetti^(4,5,6,7,8).

Resim 1 - İki bağlantı halatının kopması sonucu, M.M.Toruntay ve M.Kızılkıran'la birlikte düşen iskele platformu^(5,8)

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

Milli Eğitim Bakanı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı 18 ve 19 yaşlarındaki gençlerin çalıştığı iskele ve kopan halatın görüntülerini izleme fırsatları oldu mu? Eğer gördülerse acaba bu bir **iş kazası** değil, daha öte bir şey, bunlar birer **iş cinayetidir** demişler midir? Bilemiyorum.

İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) Meclisi, “Çocuk İşçiliğine ve İş Cinayetlerine Karşı Mücadeleye” başlığı altında 14/07/2026 günü yayınladığı raporda Haziran (2026) ayında 228, yılın ilk **altı ayında en az 1063 işçi (iş cinayetleri sonucu)** hayatını kaybettiğini belirtir^(9,10).

İngiltere’de İş Sağlığı ve Güvenlik İdaresi’nin (HSE) 1 Temmuz 2026’da yayımlanan istatistiklerindeki 2025/26 (Nisan 2025’ten Mart 2026’ya) yılına ait geçici verilerine göre, Büyük Britanya (İngiltere, İskoçya ve Galler ile Kuzey İrlanda) genelinde **126 işçi iş kazalarında** hayatını kaybetmiş ve 680.000 işçi de ölümcül olmayan yaralanma geçirmiş⁽¹¹⁾. [Not: Büyük Britanya adasının (İngiltere, İskoçya ve Galler) üzerinde yer aldığı Birleşik Krallık’ın nüfusu 69.989.761 kişidir.]

Bu ülkelerde en yüksek ölüm oranları inşaat ve tarım sektörlerinde görülürken, ölümcül olmayan yaralanmaların başlıca nedenleri arasında elleçleme kaynaklı yaralanmalar ve kayma/takılma/düşmeler yer almaktadır⁽¹²⁾.

2024/25 yılında kaydedilen 124 ölümden 2 ölüm artışı olmuş, ancak en son beş yıllık dönemde, **Büyük Britanya’da** yılda ortalama **133 işçi işyeri kazalarında hayatını kaybetmiş**⁽¹³⁾. 60 yaş ve üzeri çalışanlar, tüm ölümlerin **yaklaşık yüzde 40’ını oluşturmuş**. “Yüksekten düşme” ise ölümcül kazaların en yaygın nedeni olup, tüm işçi ölümlerinin **dörtte birinden fazlasından** sorumludur⁽¹⁴⁾.

Elbette her rakam, kaybedilen bir hayatı, etkilenen bir aileyi ve sektör için **bir dersi** temsil eder.

Türkiye’de ise; SGK’nın yayınladığı iş kazası ve meslek hastalıkları istatistiklerine –(SSGSSK m.4a) -2025- göre; iş kazası geçiren sigortalı sayısı 766.039, meslek hastalığına tutulan sigortalı sayısı ise 916. İş kazası sonucu **ö(ldürü)len** sigortalı sayısı **1931** iken, meslek hastalığı sonucu ölen sigortalı yok⁽¹⁵⁾!

Madencilik, inşaat, kimya işleri ve diğer tehlikeli endüstriler her yıl yüzlerce işçiyi yaralamaya ve öldürmeye devam ediyor. Herhangi bir günde, Türkiye ‘de **en az 5-6 işçi**; bir makine tarafından parçalanıyor, bir göçükte ya da, bir inşaat sahasında (iskele halatlarının kopması nedeniyle vb.), uygunsuz inşaat iskelelerinden, merdivenlerden veya çatılardan düşerek **öl(dürül)üyor**. Türkiye’de iş kazalarında yaşamını kaybedenlerin sayısı Büyük Britanya’dan (her yıl) 14 kat daha fazladır.

Barış Pehlivan’ın 25.03.2026 günü Cumhuriyet gazetesindeki köşe yazısının bir paragrafında; “Aiskhylos’un sevdiğim bir sözü var: **“Acının ödülü deneyimdir.”** Ama sanki, 2500 yıl önceden gelen bu dersin gereğini yapmıyor, yaşadığımız onca acının ödülünü heba ediyoruz⁽¹⁶⁾ ” diyor.

Harika bir alıntı! Antik Yunan trajedisinin kurucusu Aiskhylos, bu sözüyle en derin acıların bile insanın olgunlaşmasına ve hayata karşı eşsiz bir bilgelik (deneyim) kazanmasına aracılık ettiğini vurgular.

İnsan zihni, zorluklardan ve **acı verici deneyimlerden** geçtiğinde hayatın anlamını daha iyi kavrar ve genellikle daha güçlü bir şekilde yoluna devam eder. Bu söz, aslında yaşanan her olumsuzluğun bizi biz yapan bir **öğrenme süreci** olduğunu hatırlatır.

“Acının ödülü deneyimdir.”

Aiskhylos (veya Eshilos), MÖ 525-456

Bir kişinin/işçinin ölümü(nün) ne zaman ve hangi koşullar altında kaza olmaktan çıkıp cinayete dönüştüğünü belirleyebilir miyiz?

Bu iş kazasının/cinayetinin “faili” kim ya da kimler olabilir?

Google’daki “Al Bakışı” (Al Overviews), konunun yanıtını doğrudan arama sayfasının en üstünde özet olarak bize sunmaktadır.

İş cinayeti, çalışma ortamında gerekli iş güvenliği önlemlerinin alınmaması, maliyetten kaçınılması ve denetim eksikliği gibi insan kaynaklı ihmaller sonucunda işçilerin hayatını kaybetmesini ifade eden bir kavramdır. Yasalarda “**iş kazası**” olarak geçen bu ölümler, (bazı) sendikalar ve meslek örgütleri tarafından önlenebilir oldukları vurgulanarak “cinayet” olarak nitelendirilir.

Neden “İş Cinayeti” Denir?

Bu kavram, (işyerinde) yaşanan ölümlerin kaçınılmaz bir “kaza”, şans eseri bir olay veya “kader” olduğu fikrine karşı çıkar. İşverenin kâr ve maliyet kaygısıyla hareket ederek koruyucu önlemleri yok sayması, ölümcül sonuçları olan bu olayların bilinçli bir ihmal (cinayet) olarak değerlendirilmesine yol açar.

(Özetle) İş Cinayeti ve İş Kazası Arasındaki Fark:

- ❑ İş Kazası: Yasaların kullandığı resmi terimdir. Önceden tahmin edilemeyen, beklenmedik ve ani bir şekilde işçinin bedenen veya ruhen zarara uğraması durumlarını kapsar.
- ❑ İş Cinayeti: Kavramsal bir terimdir. *Yasada resmi olarak “ölümlü iş kazası” terimi kullanılsa da işverenin veya yetkililerin kasıtlı ihmalleri nedeniyle gerçekleşen, **gerekli tedbirler alınsaydı yaşanmayacak** olan ölümleri tanımlar.*

*Evrinsel gazetesi gibi bazı basın yayın organları ve demokratik kitle örgütleri, işyerindeki ölümler için, **iş cinayeti** kavramını çok sık kullanıyor.*

Bir işçi (çalışanın) ölümünün “iş cinayeti” olarak nitelendirilmesinin temel nedenleri ve özellikleri, aşağıda belirtildiği şekilde de açıklanabilir.

Temel Fark: Kaza mı, Cinayet mi?

- ❑ **Önlenebilirlik:** Bilimsel ve teknik olarak engellenmesi mümkün olan ancak maliyetten kaçınmak için alınmayan tedbirler sonucu gerçekleşir.
- ❑ **Kasıtlı İhmal:** İşverenin riskleri **bilmesine** rağmen **yasal mevzuatları**, **denetimleri** veya güvenlik ekipmanlarını göz ardı etmesidir.
- ❑ **Kader/Fıtrat Reddi:** Ölümlerin kaçınılmaz bir kader olmadığını, tamamen çalışma ortamının güvensiz bırakılmasından kaynaklandığını savunur.

Ortaya Çıkış Nedenleri

- ❑ **Maliyet Kaygısı:** Güvenlik önlemlerini birer masraf kapısı olarak görmek.
- ❑ **Aşırı Çalıştırma ve Taşeronlaşma:** Uzun mesai saatleri, yorgunluk ve denetimsiz alt işveren sistemleri.
- ❑ **Yetersiz Kamusal Denetim:** Devlet kurumlarının iş yerlerini yeterince ve etkin şekilde denetlememesi.

Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğüne göre⁽¹⁷⁾ :

cinayet

1. *isim*, Bir canlıyı öldürme; kıya:
2. *isim*, mecaz İnsan öldürmek kadar ağır olan suç.

fail

1. *sıfat*, Eden, yapan, işleyen:
2. *isim*, dil bilgisi ► özne.
3. *isim*, hukuk Hukuki sonuç doğuracak bir suç işleyen kimse.

Yukarıda belirtilen görüşler örnek olaylarla daha kolay açıklanabilir.

Örnek Olay 1

Bilecik'in Osmaneli ilçesinde bir inşaat 15 metre yükseklikten asansör boşluğuna düşen "mühendislik firması sahibi" hayatını kaybetti^(18,19) (02.09.2023).

Resim 2- Makine mühendisi Mümin Yılmaz (68) dördüncü kattan düştüğü (belirtilen) iskele^(18,19).

İnönü Mahallesi'nde inşaatı devam eden okul binasının asansör boşluğundaki iskelede doğal gaz tesisatıyla ilgili çalışma yapan (mühendislik firmasının sahibi) **makine mühendisi** Mümin Yılmaz (68) dördüncü kattaki iskeleden, yaklaşık 15 metre yükseklikten, -1nci kata düştü^(20,21).

Basında yayınlanan resimlere bakıldığında, sahaya kurulan iskele, Yapı İşlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği ve bu yönetmelik de belirtilen standartlara göre son derece güvensizdir/uygunsuzdur.

Bu kaza, bir **iş kazası** mı? Yoksa bir **iş cinayeti** mi? Cinayet ise; faili ya da failleri kimlerdir?

Örnek Olay 2

Fabrika sahibi pres makinesine sıkışıp öldü (05.05.2024)

Fabrika sahibi Necmi Şahin'in (48) **pres makinesine sıkışarak hayatını kaybettiği kazanın –haber ajanslarının elde ettiği- güvenlik kamerası görüntüleri medyada yayınlandı.**

Olay, 5 Mayıs 2024, saat 22.30 sıralarında İzmit ilçesi plastik parça üretimi yapılan bir fabrikada meydana gelmiş. Fabrikaya yeni alındığı bildirilen pres makinesinin kurulumu sırasında; **fabrikanın sahibi** Necmi Şahin (48) bir usta/işçi ile beraber, makine önünde –ayakta- bir görüşme/değerlendirme yaptıktan sonra, makinenin (presin) içine giriyor. Kısa bir süre sonra, ön kapağı açık makina (pres); - önünde bekleyen işçinin gözü önünde- aniden çalışmasıyla Necmi Şahin'i sıkıştırıyor/eziyor^(22,23,24).

Resim 3- Resim Sağ tarafta ayakta duran fabrika sahibi Necmi Şahin'in makine içine girmeden önceki görüntüsü (22,23,24)

Pres kazası ile ilgili, yine müracaat ettiğimiz Google'da "AI Bakışı" alınması gereken iş güvenliği önlemlerini şu şekilde özetlemiş:

Pres makinesinin içine girmeden önce tüm enerji kaynakları kesilmeli, makine kilitlenip etiketlenmeli, mekanik hareketli parçalar mekanik olarak desteklenmeli ve uyarı levhaları asılmalıdır diyor. Yani:

Enerji Kesilmesi ve Kilitleme (LOTO)

- ❑ **Elektrik enerjisi:** Ana şalter kapatılmalı ve kilitlenmelidir.
- ❑ **Akışkanlar:** Hidrolik ve pnömatik basınç hatları vanalardan kapatılıp tahliye edilmelidir.
- ❑ **Etiketleme:** Kontrol paneline "Bakım Var, Çalıştırmayın" etiketi asılmalıdır.

Mekanik Sabitleme ve Destek

- ❑ **Takozlama:** Presin üst tablosu (koç) ile alt tabla arasına yeterli sağlamlıkta emniyet takozları yerleştirilmelidir.
- ❑ **Yerçekimi:** Üst kalıp veya hareketli ağırlıkların düşmesini önleyecek mekanik pimler takılmalıdır.

Çevre ve Kişisel Güvenlik

- ❑ **Uyarı levhaları:** Makinenin etrafına güvenlik şeridi ve uyarı tabelaları konulmalıdır.
- ❑ **Kişisel donanım:** Çelik burunlu ayakkabı ve baret gibi uygun iş kıyafetleri giyilmelidir.

İşveren ve yanındaki işçisi/ustası alınması gereken bu **güvenlik önlemlerinin farkında mıydı? O kültüre** sahip miydiler? Bu kaza, bir iş kazası mı? Ya da bir iş cinayeti mi? Bu kazanın/iş kazasının/iş cinayetinin faili ya da failleri kimlerdir? Gibi birçok soru akla geliyor.

Örnek Olay 3

Diyarbakır'ın Çermik ilçesinde temizlemek için girdikleri su kuyusunda zehirlenen 4 kişi hayatını kaybetti⁽²⁵⁾(30 Eylül 2025).

Resim 4 - Su kuyusunun içinde görülen ve akaryakıt ile çalıştığı değerlendirilen jeneratör ^(26,27).

Resim 5 – Kazalılar çıkarmaya inen kurtarma ekip üyesinden biri. Kuyuya kendinden hava beslemeli tüp, kurtarma halatı ve emniyet kemeri ile inmektedir^(26,27).

Çermik'in Petekkaya Mahallesi'nde 30 Eylül 2025 tarihinde saat 16.40 sıralarında **bir kişiye ait su kuyusuna**; Mehmet (33), Mehmet Emin (35) ve Kemal Karabağ (18) ile Hanifi Yeşilyaprak (38), temizlemek için girmişler, ancak etrafı taşlarla örülü su kuyusundan uzun süre çıkmadıkları görülmüş.

Ağız genişliği yaklaşık 1 metre, dip genişliği 2,5 metre, derinliği 15 metre olduğu belirtilen kuyuya merdiven ve halat yardımıyla giren **kurtarma ekipleri**, 4 kişinin **(jeneratörün çalışması sonucu oluşan)** karbonmonoksit gazından zehirlenerek **(aynı zamanda, belki de karbondioksit gazından da boğularak)** hayatını kaybettiğini belirlemişler^(28,29,30).

Resim 6 - 4 kişinin yaşamını yitirdiği su kuyusu ⁽³¹⁾

Yapılan iş: 6331 s. İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 4857 s. İş Kanunu ve 5510 s. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında değil(se), sadece çok ciddi bir kaza olarak adlandırılacak, belki de iş kazası sayılmayacak. Ancak **“iş cinayeti” sayılır mı?** Sayılırsa failleri kim(ler) olabilir?

Örnek Olay 4

Bursa'da feci olay: Babasını kurtarıırken canından oldu! (25.01.2026)

Olay 25/01/2026 tarihinde saat 17.30 sıralarında, Bursa'nın, Mudanya ilçesine bağlı Halitpaşa Mahallesi'nde, bir bağ evinin bahçesinde zeytin ağaçlarının bulunduğu bölgedeki su kuyusunda meydana gelmiş. Temizlik yapmak için su kuyusuna inen 42 yaşındaki Seçkin Akpınar kuyuda biriken (*metan vb.*) gaz(lar) nedeniyle aniden fenalaşmış. Babasının fenalaştığını fark eden 17 yaşındaki Efe Akpınar 112'yi arayıp ardından hemen kuyuya inmiş. Olay yerine gelen kurtarma ekipleri (*AFAD, itfaiye, UMKE, sağlık, Bursa Büyükşehir Belediyesi Dairesi Başkanlığı Mudanya Nokta Ekipleri, jandarma ve polis ekipleri*) baba ile oğlunu kuyudan çıkarmışlar. Zehirlenen ve hastaneye kaldırılan baba-oğul tedavi altına alınmış ancak Efe Akpınar kurtarılamamış^(32,33).

Bu kaza yukarıda belirtilen kanunlara göre – *her halde* - bir iş kazası değil. Ancak bir iş cinayeti denilebilir mi? Failleri kim(ler) olabilir?

Resim 7 - 17 yaşındaki çocuğun sağ çıkamadığı kuyu^(32,33)

Örnek Olay 5

Aksaray'da kuyu faciası. İki kardeş, üç kişi öldü (17.05.2026)

Aksaray'da merkeze bağlı Koçpınar köyündeki elma bahçesinde 17 metrelik su kuyusunu temizlemek için giren kardeşler İsmail (42), Mehmet (28) ve Ahmet Yeşildal (30) ile akrabaları Murat Yeşildal (28) bir süre geçmesine rağmen kuyudan çıkamamışlar^(34,35).

Resim 8- İsmail, Mehmet, Ahmet ve Murat Yeşildal'ın girdiği kuyu^(36,37).

Resim 9 – Acil kurtarma ekibinin kazazedeleri çıkarabilmek için hazırladıkları düzenekler⁽³⁸⁾

Olayın 112 Acil Çağrı Merkezine bildirilmesi ile olay yerine jandarma, sağlık, itfaiye, Ulusal Medikal Kurtarma (UMKE) ve İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü (AFAD) ekipleri sevk edilmiş. Olay yerine gelen kurtarma ekipleri, kuyunun derinliğine ve çapına uygun debide taze hava basabilen veya kirli gazı dışarı emebilen yüksek basınçlı endüstriyel aspirasyon fanı ile kuyunun içindeki zehirli veya boğucu gazı dışarı attıktan sonra, kendinden hava beslemeli (tüplü) maskelerini, emniyet kemerlerini takarak kuyuya inmişler. Kuyuda bulunan İsmail Yeşildal ağır yaralı olarak kurtarılırken, kardeşleri Recep ve Mehmet Yeşildal ile kuzeni Murat Yeşildal'ın hayatını kaybettiği yetkili sağlık personel tarafından belirlenmiş⁽³⁸⁾.

Bu kaza, bir iş kazası mı? Bir iş cinayeti mi? Bu olayın fail(ler)i kim(ler)? sorusuna yanıt ararken, rahmetli köylülerimiz ne yapsalardı bu durum başlarına gelmeyecekti sorusunun da yanıtlanması gerekti.

Bu soru için de Google AI Bakışı **onayladığımız** aşağıdaki yanıtı veriyor.

Derin su kuyularına insanın inmesi **son derece tehlikelidir**; bu işlem yerine yüksek basınçlı kompresör ve vakum cihazları gibi **mekanik yüzey ekipmanları** tercih edilmelidir. Eğer kuyu içine mutlaka inilmesi gerekiyorsa, hayati öneme sahip temel güvenlik önlemleri şunlardır: Gaz ölçümü, havalandırma ve kişisel koruyucu donanım.

Havalandırma ve Gaz Ölçümü

- ❑ **Gaz Testi:** İnış öncesi kuyu içinde zehirli veya boğucu gaz (metan, karbon monoksit, hidrojen sülfür) ve oksijen seviyesi mutlaka ölçülmelidir.
- ❑ **Sürekli Havalandırma:** Çalışma süresince kuyu içine temiz hava basılmalı, ortam havası anlık olarak izlenmelidir.

Kişisel Koruyucu Donanım ve Ekipman

- ❑ **Emniyet Kemer:** Çalışanın üzerine tam oturan kuşamlar (tüm vücudu saran emniyet kemerleri) takılmalıdır.
- ❑ **Üçayak ve Vinç:** Kuyuya giriş-çıkış için güvenli bir sepet veya kurtarma vinci (üçayak sistemi) hazır bulundurulmalıdır.
- ❑ **Solunum Cihazı:** Ortamda gaz riski veya oksijen yetersizliği ihtimaline karşı temiz hava beslemeli maske veya tüplü solunum seti kullanılmalıdır.

Organizasyonel Kurallar

- ❑ **Gözcü Personel:** Kuyu ağzında sürekli iletişim kurabilecek en az bir eğitimli gözcü ve acil durum ekibi bulunmalıdır.
- ❑ **Eğitim ve İzin:** İş yapacak personel kapalı alanda çalışma sertifikasına ve yetkinliğe sahip olmalıdır.

Örnek Olay 6

8 metreden asansör boşluğuna düşen iş yeri sahibi öldü (20.05.2026)

Olay, saat 10.00 sıralarında, Bursa'nın İnegöl ilçesinde kırsal Yeniceköy Mahallesi Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren metal doğrama atölyesinde meydana gelmiş. İş yeri sahibi Mehmet Daşdemir (60), (tahminen) 2 nci kattan **yük asansörüne binmek** istemiş. Kabinin 3'üncü katta olduğunu fark etmediği tahmin edilen (değerlendirilen) Daşdemir, yaklaşık 8 metre yükseklikten **asansör boşluğuna düşmüştü**. Yakınları haber alamayınca iş yerinde aranan Daşdemir, yaklaşık 1 saat sonra asansör boşluğunda kanlar içerisinde bulunmuş^(39,40).

Genel kural olarak standart yük asansörleri ile insan taşınması kesinlikle yasaktır. **Tasarımı ve standartları hem insan hem yük taşımaya uygun olan özel “personel ve yük asansörleri”** (özellikle büyük endüstriyel tesislerde) **insan taşıyabilir**. İşyeri Sahibi Mehmet Daşdemir’in düştüğü asansör düzeneğinin belirtilen özellikte olmadığı tahmin edilebilir.

Bu kaza bir iş cinayeti mi?

Örnek Olay 7

Demir çelik fabrikasında üç işçinin elektrik akımına kapılarak öl(dürül)mesi (03.06.2026).

Resim 10 – Demir çelik fabrikasında rögar^(41,42,43,44)

Ajanslar Samsun Tekkeköy ilçesi OSB’nde bulunan bir demir çelik fabrikasında 03.06.2026 tarihinde akşam saatlerinde (21.40) üç işçinin öldüğü haberini geçti.

Demirören Haber Ajansı, 3 işçinin de “yüksek gerilim hattından akıma kapılıp kuyuya düştüğü”nü aktardı. Anadolu Ajansı ise **işçilerin demir çelik fabrikasında atık suyun toplandığı kuyuda su pompası arızasını gidermek için çalışırken elektrik akımına kapıldığını belirtti.**

İş kazası/İş cinayeti nedeniyle yaşamını yitiren işçilerin pota ocağı formeni Naci Gezer (46), mekanik bakım formeni Mustafa İnaç (50) ve pota ocağı işçisi Yunus Çekiç (47) olduğu öğrenildi^(45,46,47).

Samsun Valisi, olayla ilgili yaptığı açıklamada 3 işçinin elektrik akımına kapılarak hayatını kaybettiğini doğruladı⁽⁴⁶⁾.

Rögarlara, kuyulara inilirken alınacak önlemleri “*sanki bizim görüşümüzü kopyalamış gibi*” “Google AI Bakışı (AI Overviews)” aşağıdaki şekilde özetlemiştir:

Rögar (kuyu) içine inmeden önce **elektrik enerjisinin kesilmesi, gaz ölçümü yapılması ve en az üç personel ile çalışılması** hayati güvenlik önlemleridir.

Elektrik ve Mekanik Güvenlik Önlemleri

- ❑ Pompanın ana enerji beslemesi **kesilmeli ve kilitleme/etiketleme (LOTO)** sistemi uygulanarak kimsenin tekrar elektrik vermemesi sağlanmalıdır.
- ❑ Pano üzerinde gerilim olmadığını gösteren **kontrol kalemi veya voltaj detektörüyle** son ölçüm yapılmalıdır.
- ❑ Islak zemin ve su riski nedeniyle çalışmalarda **kaçak akım koruması** ve yalıtkan ekipmanlar tercih edilmelidir.
- ❑ **Ortam ve Gaz Güvenliği Önlemleri**
- ❑ Rögarda biriken **hidrojen sülfür (H₂S), metan (CH₄) ve karbondioksit (CO₂)** gibi boğucu, zehirli veya patlayıcı gazlar için mutlaka **taşınabilir gaz detektörü** ile ölçüm yapılmalıdır.
- ❑ Kuyu içi yeterince havalandırılmalı, zehirli gaz riski varsa kuyuya **ex-proof (alev sızdırmaz) fan** veya temiz hava hattı verilmeden girilmemelidir.
- ❑ Aydınlatma gerekiyorsa kesinlikle **ex-proof el feneri veya aydınlatma** kullanılmalıdır.

Personel ve Donanım Güvenliği

- ❑ Çalışma alanında **en az 3 çalışan** bulunmalıdır; bunlardan biri kuyuya inerken diğer iki kişi dışarıda emniyet ve kurtarma amacıyla beklemelidir.
- ❑ İnecek personele **emniyet kemeri (toka/gövde tipi) ve kurtarma halatı** bağlanmalı, halatın diğer ucu dışarıdaki ekip tarafından kontrol edilmelidir.
- ❑ **Baret, gaz maskesi, yüz siperi, yalıtkan eldiven ve iş güvenliği ayakkabısı** gibi Kişisel Koruyucu Donanımlar (KKD) eksiksiz giyilmelidir.

Bu önlemler alınsaydı, üç işçi rögar çukurunda hayatlarını yitir miydi?

David Rosner, PhD., “American Journal of Public Health 535-540, April 2000, Vol. 90, No. 4 ., p. 535-540,”da yayınlanan “Bir İşçinin Ölümü Ne Zaman Cinayet Sayılır?/When Does a Worker’s Death Become Murder?” başlıklı makalesinin bir yerinde şu satırlara yer vermiş. “Amerika’da geçtiğimiz yüzyıl boyunca, popüler dergilerin, hükümetin ve işçi sendikalarının iş yerindeki ölümleri cinayet olarak tanımladığı çok sayıda örnek olmuştur. Kısa bir geriye bakış, **bir işçinin ölümünün sosyal olarak nasıl bir “kaza”dan - öngörülemeyen, tesadüfi bir olaydan - adam öldürmeye veya cinayete - önlenebilir ve öngörülebilir bir olaya, bir veya daha fazla tanımlanabilir varlık tarafından neden olunan bir olaya dönüştürüldüğünü** anlamamıza yardımcı olabilir ^(48,49).”

Yukarıda son yıllarda yaşanan “**büyük bir hüznün ve rahmetle andığımız**” ciddi can kayıplarına neden olan örnek olayları incelediğimizde, toplumumuzda **iş güvenliği** kültürünün oluşmasında çok ciddi eksikliklerin olduğu görülmektedir. Günün sonunda “sağ ve salim olmayan” işverenler, mühendisler ve işçiler var.

İş güvenliği kültürünün temel tarafları **devlet, işveren ve çalışanlardır**. Bu üçlü yapıya iş sağlığı profesyonelleri ve sendikalar da destek verir.

Tarafların Görevleri

- ❑ **Devlet:** Kanunları yapar, kurallara uyulup uyulmadığını denetler ve genel politikaları belirler.
- ❑ **İşveren:** Güvenli çalışma ortamı kurar, gerekli araç ve gereçleri sağlar, eğitim verir.
- ❑ **Çalışanlar:** Kurallara uyar, verilen koruyucu malzemeleri kullanır ve kendi güvenliğine dikkat eder.

- ❑ **İş Güvenliği Uzmanları ve Hekimler:** İş yerindeki riskleri bulur ve nasıl korunulacağı konusunda rehberlik eder.
- ❑ **Sendikalar ve Meslek Örgütleri:** İş güvenliği bilincini artırmak için ortak çalışmalar yapar.

Sonuç

Kazaların, iş kazalarının ve **iş cinayetlerinin “fail(ler)i”** ülke genelinde iş güvenliği kültürünün oluşturulması için gereken ne ise onu istenen düzeyde yerine getirmeyen(ler)dir.

Milli Eğitim Bakan(lar)ı **“toplumda iş güvenliği bilincini artırmak için (yeterli/gerekli) eğitim programları ve müfredat çalışmaları”** yapsaydı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakan(lar)ı “işçi, işveren ve sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyonu sağlayarak “önleme kültürü”nü yaygınlaştırsa, iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının işyerlerinde eksiksiz uygulanmasını sağlayacak sistemi kurarak etkili denetimleri yapsaydı **yukarıda belirtilen ölümler öngörülebilir ve önlenebilirdi.** Ölümlü iş kazalarının sayısı Büyük Britanya’dan kat be kat fazla olmazdı.

Kaynaklar

1. <https://www.milliyet.com.tr/galeri/fuzuli-sozleri-fuzulinin-sevgi-hayat-uzerine-soyledigi-en-guzel-ve-anlamli-sozler-6431758/2> Erişim 13/07/2026
2. <https://gazeteoksijen.com/turkiye/bakan-tekcin-acikladi-kurtulus-savasi-ifadesi-mufredattan-cikarildi-281395> Erişim 16/07/2026
3. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/tekcin-acikladi-kurtulus-savasi-yerine-milli-mucadele-43229156> Erişim 16/07/2016
4. <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/siverek-te-is-cinayeti-insaat-asansorunun-halati-koptu-2-isci-hayatini-kaybetti-2520851>
5. <https://www.tigrishaber.com/siverekte-is-cinayeti-2-isci-hayatini-kaybetti-157611h.htm>
6. <https://m.haber7.com/amhtml/guncel/haber/3643455-sanliurfada-korkunc-olay-2-genc-hayatini-kaybetti>
7. <https://www.kanal6haber.com/3-sayfa/sanliurfada-asma-iskele-halatinin-kopmasi-sonucu-2-isci-oldu/107483> (Erişim 16/07/2026)
8. <https://anlatilaninotesi.com.tr/20260714/sanliurfada-asma-iskele-koptu-2-isci-hayatini-kaybetti-1107254437.html>
9. <https://www.isigmeclisi.org/21690-cocuk-isciligine-ve-is-cinayetlerine-karsi-mucadeleye-haziran-ayin> Erişim 14/07/2026
10. <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/haziran-2026-raporu-228-isci-is-cinayetlerinde-yasamini-yitirdi-2520684> Erişim 14/07/2026
11. <https://www.worldometers.info/tr/dunya-nufusu/birlesik-krallik-nufusu/> Erişim 21/07/2026
12. <https://www.hse.gov.uk/statistics/fatals-overview.htm> (Erişim 14/07/2026)
13. <https://www.manualhandlingtraining.org.uk/blog/workplace-fatalities-statistics-uk> Erişim 14/07/2026
14. <https://mbosafetyservices.co.uk/work%E2%80%91related-fatal-injuries-in-great-britain-what-the-latest-hse-statistics-mean-for-your-business/>
15. <https://www.sgk.gov.tr/istatistik/yillik/fcd5e59b-6af9-4d90-a451-ee7500eb1cb4/> Erişim 14/07/2026
16. <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/baris-pehlivan/kim-bu-cevheri-guven-2489333> (Erişim 08/07/2026)
17. <https://sozluk.gov.tr/?ara=namus+cinayeti> Erişim 17/07/2026
18. <https://www.yenicagri.com/bilecikte-insaatta-asansor-bosluguna-dusen-muhendis-oldu> Erişim 13/05/2026
19. <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/insaatta-asansor-bosluguna-dusen-muhendislik-firmasi-sahibi-oldu-2115172> Erişim 13/07/2026
20. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/insaatta-asansor-bosluguna-dusen-muhendis-oldu,YV4Mtwyx80ybl00J4d2MnA> Erişim 13/07/2026
21. <https://sozsakarya.com/haber/16344072/asansor-bosluguna-dusen-muhendis-oldu> Erişim 13/07/2026

22. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/fabrika-sahibinin-feci-olumu-guvenlik-kamerasinda-pres-makinesi-kendi-kendine-calisti-7123817> Erişim 14/07/2026
23. <https://www.dha.com.tr/yerel-haberler/kocaeli/izmit/fabrika-sahibinin-pres-makinesine-sikisip-oldug-2436131> Erişim 14/06/2026
24. <https://video.haber7.com/video-galeri/276420-fabrikada-feci-kaza-pres-makinasina-sikisip-can-verdi> Erişim 14/07'024
25. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/diyarbakirda-4-kisi-temizlemek-icin-girdikleri-su-kuyusunda-oldu/3703709> (Erişim 10/07/2026)
26. <https://www.sondakika.com/3-sayfa/haber-diyarbakir-da-temizlik-icin-kuyuya-giren-4-kisi-19103485/> Erişim 10/07/2026
27. <https://haberhas.com/temizlik-icin-kuyuya-giren-4-kisi-oldu.html>
28. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/diyarbakirda-4-kisi-temizlemek-icin-girdikleri-su-kuyusunda-oldu/3703709> Erişim 10/07/2026
29. <https://www.sabah.com.tr/yasam/diyarbakirda-feci-olay-temizlik-icin-su-kuyusuna-giren-4-kisi-hayatini-kaybetti-7434893?paging=5> Erişim 10/07/2026
30. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/aci-olay-su-kuyusuna-giren-4-kisi-hayatini-kaybetti-42967390> Erişim 10/07/2026
31. <https://www.van65haber.com/diyarbakir-cermikte-su-kuyusunda-facia-4-kisi-oldu>
32. <https://www.haberler.com/haberler/bursa-da-su-kuyusunu-temizleyen-baba-ve-oglu-19502128-haberi/> Erişim 22/07/2026
33. <https://www.ritimhaber.com/asayis/bursa-da-17-yasindaki-efe-babasini-kurtarmaya-calisirken-can-verdi-91353> Erişim 22/07/2026
34. <https://www.ntv.com.tr/yerel-haberler/galeri-aksarayda-kuyu-faciiasi-ikisi-kardes-uc-kisi-oldu-1724767/2> Erişim 21/07/2026
35. <https://www.dha.com.tr/foto-galeri/3-kisinin-oldugu-1-kisinin-hastanede-tedaviye-alindigi-kuyu-faciasinda-komsulari-son-anda-kurtulmus-2875350/1> Erişim 10/07/2026
36. <https://www.haber7.com/guncel/haber/3628691-son-dakika-aksarayda-facia-kuyu-temizligi-yapan-3-kisi-hayatini-kaybetti> Erişim 21/07/2026
37. <https://video.haber7.com/video-galeri/364738-aksarayda-temizlik-icin-kuyuya-giren-3-kisi-hayatini-kaybetti> Erişim 21/07/2026
38. <https://www.sayfa16.com/koyde-zincirleme-facia-5-kisi-tek-tek-olme-indi-2si-kurtuldu> Erişim 10/07/2026
39. <https://www.dha.com.tr/yerel-haberler/bursa/inegol/8-metreden-asansor-bosluguna-dusen-is-yeri-sahi-2877014> Erişim 13/07/2026
40. <https://www.ihavideo.com.tr/Video/Detay/1973432-kendi-fabrikasindaki-asansor-bosluguna-dusup-oldu> Erişim 13/07/2026
41. <https://www.sondakika.com/guncel/haber-samsun-da-is-kazasi-3-isci-hayatini-kaybetti-19908449/> (Erişim 04/06/2026)
42. <https://www.evrensel.net/haber/5986858/yesilyurt-demir-celik-fabrikasinda-is-cinayeti-akima-kapilip-kuyuya-dusen-3-isci-yasamini-yitirdi> (Erişim 1/07/2026)
43. <https://www.sabah.com.tr/yasam/samsunda-demir-celik-fabrikasinda-elektrik-faciiasi-akima-kapilan-3-isci-hayatini-kaybetti-7596282?paging=2>
44. <https://www.cnnturk.com/turkiye/samsunda-demir-celik-fabrikasinda-korkunc-kaza-3-isci-yasamini-yitirdi-3426822> (Erişim 10/07/2026)
45. <https://www.evrensel.net/haber/5986858/yesilyurt-demir-celik-fabrikasinda-is-cinayeti-akima-kapilip-kuyuya-dusen-3-isci-yasamini-yitirdi> Erişim 10/07/2026
46. <https://www.olay53.com/haber/samsunda-yuksek-gerilim-hattindan-akima-kapilip-kuyuya-du-sen-3-isci-oldu-1522287.htm> Erişim 10/07/2026
47. <https://www.sondakika.com/guncel/haber-samsun-da-is-kazasi-3-isci-hayatini-kaybetti-19908449/>
48. <https://ajph.aphapublications.org/doi/pdf/10.2105/AJPH.90.4.535> Erişim 16/07/2026
49. <https://www.chas.co.uk/blog/workplace-accidents-vs-incidents-differences/> Erişim 16/07/2026

İşgücü Uyum Programı Bir Lütuf mu, Tüy Dikmek mi?

Taner AKPINAR (*)

Kapitalizmin erken dönemlerinde işsizlik ve yoksulluk kitlesel bir sorundu ve dönemin egemen ideolojisi olan klasik liberalizme göre, bu sorun, sorunun muhatapları olan işsizlerin ve yoksulların “ahlaksız tembeller” olmasından kaynaklanıyordu. Böyle açıklandığı için de en etkili çözüm olarak işsizler ve yoksullar hayali (fantastik) yöntemlerle ağır bir şekilde cezalandırılarak hizaya getirilmeye çalışılıyordu. Zincire vurmak, hapis cezası vermek, bir at arabasının arkasına bağlayıp bedeninden kan gelinceye kadar kamçulamak, bir kulağının yarısını kesmek, idam etmek, sırtına “S” (slave: köle) damgası vurup köle olarak kullanmak, göğsüne “V” (vagabond: serseri) damgası basmak, çocuklarını köle olarak kullanmak, sol omzuna “R” (rough: yabani) damgası basmak söz konusu hayali cezalardan bazılarıdır (Marx, 1906: 806-809). Öyle ki, işsizlerin ve yoksulların düzenlenen av partilerinde av olarak kullanılması gibi hayal gücünün sınırlarını zorlayan etkinlikler de yapıldığı olmuştur (Huberman, 1968: 100). İşin aslı kırsal alanlardan silah zoruyla kentsel alanlara sürülen insanların hepsi için iş fırsatı yoktu, buna rağmen insanlar gerçekte var olmayan işleri bulup çalışmaya zorlandılar, bu mümkün olmayınca da suçlu bulunarak binbir türlü işkenceye maruz bırakıldılar.

İşsizleri ve yoksulları bu şekilde cezalandırmanın dışında, klasik liberalizmin bütün karşı çıkışına rağmen, tarihsel süreçte işsizliğe ve yoksulluğa karşı birtakım “sosyal” politikalar da hep uygulanmıştır. Batılı ülkelerde 1500’lü yıllardan beri uygulanan bu tür politikaları irdeleyen Piven ve Cloward (1972), bunların sorunları çözmekten çok işsizleri ve yoksulları kontrol altında tutup sosyal

ve ekonomik eşitsizlikleri sürdürmek, bu sayede de kapitalist üretim için gerekli emek gücünün yeniden üretimini sağlamak gibi bir işleve sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Klasik liberalizmin karşı çıkışından kasıt, bu düşüncenin savunucularının sosyal politikalarla ya da başka biçimde piyasaya müdahale edilmesinin piyasanın işleyişini bozacağı ve bu nedenle işsizlik, yoksulluk gibi sorunların kaçınılmaz hale geleceği iddiasıdır. Kapitalist gelişmenin tarihsel süreçteki seyri içerisinde klasik liberalizmin iddiaları boşa düşmüş, işsizlik, yoksulluk, açlık gibi sorunların, bu sorunlarla boğuşan insanların bireysel, biyolojik özelliklerinden ya da ahlak anlayışlarından değil, kapitalizmin doğasından kaynaklı olduğu trajik olaylarla ortaya çıkmıştır. Özellikle I.Dünya Savaşı olarak bilinen kapitalist paylaşım savaşı ve sonrasında yaşanan 1929 Ekonomik Krizi klasik liberalizmin tezini derinden sarsmıştır. Başka türlü politik ekonomik düzen arayışlarının yaygın bir şekilde konuşulup tartışılmasının önü alınamamıştır. Bu bağlamda Keynes’in (1936) görüşleri genel kabul görmüş ve II.Dünya Savaşı olarak bilinen savaşın ardından, Batılı ülkelerde, 1945 yılından itibaren, devletçi kapitalist bir politik ekonomik düzen inşa edilmiştir. 1970’lerin sonlarına kadar var olan bu düzende işsizliği ve yoksulluğu olabildiğince azaltmak temel hedef olmuştur. Bu dönemde uygulanan makro-ekonomik politikalar yaygın sosyal refah politikalarıyla talebin canlandırılması, bu yolla üretimin tetiklenmesi ve bununla da istihdamın artırılması gibi bir stratejiye dayalıydı. Dolayısıyla işsizler ve yoksullar bu dönemde birtakım hayali uygulamaları süsleyen nesneler olmaktan kurtulmuştu ama elbette bu tek başına egemenlerin farklı bir politik ekonomik yaklaşım benimsemelerinin sonucu değil, işçi sınıfının direnişinin ve örgütlü mücadelesinin de bir sonucuydu.

Gelgelelim 1970’lerin sonlarından itibaren güç dengeleri değişmiş ve liberal düşüncenin savu-

(*) Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi ve Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

nucuları devletçi kapitalist düzeni yıkıp politik ekonomik düzeni yeniden inşa etmeye başlamış ve adına da yeni liberalizm denilmiştir. Halen bu düzende yaşamaya devam ediyoruz. İlk başlarda piyasanın işleyişine müdahale edilmemesi fikri egemen olmuş, ancak, bir on yıl kadar buna uygun davranıldığında işsizlik ve yoksulluk sorununun yeniden artmakta olduğu görülünce, yeni liberalizm de klasik olarak adlandırılan ilk sürümü gibi inandırıcılığını yitirmeye başlamıştır. Bilimsel olarak bakıldığında boşa düşmüş olsa da, savunucuları sahip oldukları politik ve ekonomik gücü kullanarak yeni liberal düzenin sürmesini sağlamışlardır. Yeni liberal düşüncenin ideologları işe koyularak, her ne kadar klasik liberal çağdaki gibi ahlaksızlık ve tembellik türünden suçlayıcı ifadeler kullanmasalar ve o dönemdeki gibi hayal ürünü cezaları uygulamasalar da, artan işsizliğin ve yoksulluğun yine bireylerin kendilerinden kaynaklandığı tezini dolaşıma sokmuştur. Bu kez sorunun bireylerin akıldışılığından kaynaklandığını ileri sürüyorlar. Daha doğrusu, bireyleri biyolojik temelde akılcı (rasyonel) ve akılcı olmayan (irrasyonel) diye iki kategoriye ayırıp, ikinci kategoridekilerin kaçınılmaz olarak işsiz ve yoksul olduklarını savunuyorlar. Aslında piyasada herkes için fırsatların olduğunu, buna karşın akılcı olmayan bireylerin bu fırsatları değerlendirme kapasite ve kabiliyetinden yoksun olduğunu, bunun sonucunda işsizlik ve yoksulluğun ortaya çıktığını söylüyorlar. Örneğin, söz konusu ideologların, deyim yerinde ise, bayrak tutanı olan Becker'e (1993: 11-21) göre, işsizlikten ve yoksulluktan kurtulmanın yolu beşeri sermayenin geliştirilmesidir ki, bunu yapmanın önünde de ciddi engeller yoktur. Dolayısıyla diyor Becker, işsizler ve yoksullar zihinsel ve kültürel özellikleri nedeniyle akılcı davranıp beşeri sermayesini geliştiremeyenlerdir. Herrnstein ve Murray (1994: 155-156) ise, işsizliğin nedeninin sosyo-ekonomik koşullar ya da eğitim değil, düşük zeka düzeyi olduğunu söylemektedir.

Bu görüşler günümüzde evrensel olarak kapitalist devletlerce de benimsenmektedir (Akpınar, 2018). Ancak, kapitalist devletler, sözüm ona, işsizleri ve yoksulları kaderine terk etmeyip onları piyasaya dahil edecek birtakım politikalar uygulamakta, bunu da bir lütuf olarak sunmaktadırlar. Türkiye'de de uzun bir zamandır uygulanan bu politikalar namıdiğer aktif işgücü piyasası politika-

larıdır. Aktif politikalar, Türkiye'de, kağıt üzerinde 1990'ların ikinci yarısından beri, fiili olarak ise 2010'lu yılların başlarından beri uygulanmaktadır. 2008 yılında İşgücü Uyum Hizmetleri Yönetmeliği adında bir yasal düzenleme yapılmış, 2013 yılında bunun yerine Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği adında yeni bir yasal düzenleme yapılmış ve 2022 yılında ise biri Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ve diğeri de Toplum Yararına Programların Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik olmak üzere iki ayrı yasal düzenleme yapılmıştır. 29 Ağustos 2024 tarihinde, bunlara ek olarak, bir de İşgücü Uyum Programının Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik yapılmıştır. Şu anda son üçü yürürlüktedir. Zaten 2022 yılında yapılanlar duruyorken, bu sonuncusuna neden gerek duyulmuştur?

Şimdi bu yasal düzenlemelerin uygulamasına bakarak bunların birer lütuf olup olmadığını ve son yasal düzenlemeyle uygulanmaya başlanan İşgücü Uyum Programının da bu lütufların bir yenisi olup olmadığını anlamaya çalışalım.

İlk önce şunu söylemek gerekir ki, 2008 yılından beri yürürlüğe konulan aktif politikalara ilişkin yasal düzenlemelerin hepsinde de, bu politikaların amacının işsizlere ve yoksullara "çalışma alışkanlığı ve disiplini kazandırmak" olduğu belirtilmektedir. Ancak, işsizleri ve yoksulları suçlayıcı böylesi bir lütufkar yaklaşım aslında bilimsel dayanağının ne olduğunu bilmediğimiz hatta makul bir bilimsel dayanağının olup olmadığını dahi bilmediğimiz bir kanaat niteliğindedir. Buna karşılık bir işi olup çalışıp çabalayanların ve verili koşullarda mesleki eğitim ya da üniversite öğrenimi yoluyla beşeri sermayesini en üst düzeye çıkartanların ne işsiz ne de yoksul olmaktan azade olabildiklerine dair ikna edici bilimsel kanıtlar yoktur (Bahçe ve Köse, 2012; Kaya-Bahçe ve Bahçe, 2012; Akpınar ve Gün, 2016).

İkinci olarak işsizlik ve yoksulluğun belirli dönemlerde daha da arttığı gerçeği karşısında bireyleri suçlayıcı yaklaşımlar yine zora düşmektedir. Türkiye'de aktif politikalar 2010'lu yılların başlarından beri kitlesel bir katılımın olduğu görülmektedir.⁽¹⁾ Aktif politikaların yaygın bir

(1) Türkiye İş Kurumu İstatistik Yıllıkları, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/>

şekilde uygulanmaya başlanması, 2008 yılında yaşanan Küresel Finans Krizi olarak adlandırılan ekonomik krizin Türkiye ekonomisi üzerindeki olumsuz etkilerinin görülmeye başlamasıyla dönemsel olarak kesişmektedir. Aktif politikalar bugüne kadar 'işbaşı eğitim programları', 'meslek edindirme kursları', 'girişimcilik eğitim programları' ve 'toplum yararına program' gibi farklı kategorilerde uygulamaya konulmuştur. Bunlara katılımın mecburi tutulmadığı ve de yıllık toplamda bu uygulamalara katılanların sayısının milyonu bulduğu dikkate alınır, işsizlerin ve yoksulların çalışma alışkanlık ve disiplinine sahip olmadığını iddia etmek akla ve gerçeğe aykırıdır. Öyle ki, bu programlara katılmak isteyenlerin sayısı çoğu kez belirlenen kontenjanı çok aşmakta ve katılımcılar kura ile belirlenmektedir. Aralarında üniversite mezunlarının da olduğu işsizler ve yoksullar bu tür geçici ve güvensiz iş fırsatlarını bile değerlendirme konusunda çok isteklidir. İşin aslı krizin etkisini hafifletmek amacıyla geçici ve güvencesiz bir çalışma biçimi olarak tasarlanan ve işsizlik sigortası fonundan finanse edilen bu politikalarla bir yandan kamusal işler gördürülürken diğer yandan da kimi sermaye kesimlerine işgücü sağlanmaktadır. Küresel krizin etkilerini hafifletmek amacıyla başvuru bir yol olsa da memleket ekonomisi düze çıkmayıp daha kötüleştiğinde bu politikalar da kalıcı olmuştur.

Katılımcılar geçici sürelerle, örneğin, işbaşı eğitim programında 240 gün ve toplum yararına programda 9 ay çalıştırılıp işten çıkartılmakta, buna karşın bu kapsamda işçi çalıştıran kesimler bu yolu sürekli olarak kullanabilmektedir. Toplum yararına program dışındaki programlara katılanlara cep harçlığı niteliğinde cüzi bir ödeme yapılmakta ve toplum yararına programlara katılanlara ise asgari ücret ödenmekte ve bütün sigorta kolları da uygulanmaktadır. Bunlara İşgücü Uyum Programı adında yeni bir tanesinin eklenmesine gelecek olursak, bu, toplum yararına programlarda yapılan değişikliklerle ilişkili gözüküyor. 2022'de yapılan yeni yasal düzenleme ile bundan böyle toplum yararına programların yalnızca olağanüstü hallerde uygulanmasına karar verilmiştir. Aradan geçen iki yılda, bu kapsamda kamusal işlerin gördürülmesinin önüne böyle bir engelin konulmasının hoşnutsuzluk yarattığı anlaşılıyor. Ağustos 2024'te uygulamaya konulan bu program ile söz konusu engel kaldırılmakla kalmıyor,

toplum yararına program işsizler ve yoksullar açısından, basmakalıp ifade ile, mumla aranıyor. Zira toplum yararına programlarla yeni uygulanacak işgücü uyum programları kıyaslandığında, ilkinde bir kişi en fazla 9 ay katılabiliyorken ikincisine 140 gün katılabilmektedir, ilkinde asgari ücret ödenirken ikincisinde cep harçlığı ödenmekte ve ilkinde katılımcılar bütün sigorta kollarının kapsamına alınırken ikincisinde yalnızca iş kazası ve meslek hastalığı sigortası ile genel sağlık sigortası uygulanmaktadır.

Aktif politikalara ilişkin gerek kağıt üzerindeki yasal düzenlemelere gerek uygulama süreçlerine yakından baktığımızda ne bugüne kadar uygulanmakta olanların ne de yeni uygulamaya konulan işgücü uyum programlarının bir lütuf olduğu söylenebilir. Bunlar, bir teşbih yaparak ifade edip tüdikmektir dersek yeridir.

Kaynaklar

Akpınar T and Gün S (2016) 'Testing the human capital development model: the case of apprenticeships in Turkey', *International Journal of Training and Development*, 20(3): 214-223.

Akpınar T (2018), 'Türkiye'de İşsizliğe Resmi Çözüm Önerileri Bağlamında Beşeri Sermaye Teorisine İlişkin Bir Yeniden Değerlendirme', *Çalışma ve Toplum*, 57: 787-799.

Bahçe S ve Köse A H (2012) 'Yoksulluk: Hüzün ve Disiplin', *Mülkiye*, 36(4): 19-33.

Becker G S (1993), *Human Capital – A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education*, Third Edition, Chicago and London: The University of Chicago Press.

Herrnstein R J and Murray C (1994) *The Bell Curve – Intelligence and Class Structure in American Life*. New York: The Free Press.

Huberman L (1968), *Man's Worldly Goods - The Story of the Wealth of Nations*, New York and London: Monthly Review Press.

Kaya-Bahçe S A ve Bahçe S (2012) 'Türkiye'de Eğitim ve Sınıf Üzerine Gözlemler', *Mülkiye*, XXXVI (274): 159-182.

Keynes J M (1936) *The General Theory of Employment, Interest and Money*, London: MacMillan and Co. Limited.

Marx K (1906), *Capital I - A Critique of Political Economy*, Edited by Frederick Engels, New York: The Modern Library.

Piven F F and Cloward R A (1972) *Regulating the Poor: The Functions of Public Welfare*. New York: Vintage Books.

3. Yapılan işlerin özelliğine uygun ankraj noktaları veya yaşam hatları oluşturularak tam vücut kemer sistemleri veya benzeri güvenli sistemlerin (uygun ve güvenli bir şekilde) kullanılması sağlanmalıdır.
4. Çalışanlara bu sistemlerle beraber **yapılan iş ve standartlara uygun** ve gerginliği test edilmiş/örgülere kontrol edilmiş bağlama hatları, kanca, karabinalar, sapanlar ve benzeri bağlama tertibatları; gerekli hallerde iniş ve çıkış ekipmanları, enerji sönmüleyici aparatlar, yatay ve dikey yaşam hatlarına bağlantıyı sağlayan halat tutucular ve benzeri **donanımlar** **verilerek kullanımı sağlanmalıdır.**
5. Bu alanlarda çalışanlara yüksekte çalışmayla ilgili tehlikeler, riskler, kontrol tedbirleri ve güvenli çalışma yöntemleri, kişisel koruyucu donanımların (KKD) güvenli kullanılması konusunda eğitim verilmelidir.
6. Yüksekte yapılan çalışmalar işveren tarafından görevlendirilen **ehil bir kişinin gözetim ve kontrolü** altında gerçekleştirilmelidir.
- Not: Emniyet kemelerinin resimlerde görüldüğü gibi kullanılmasına asla izin verilmemelidir.** Çalışanların KKD'lerini ve yatay yaşam hatlarını güvenli kullanılması hakkında eğitimleri tekrarlanmalıdır.
7. Çalışma platformları kişileri düşmekten koruyacak şekilde yapılmalıdır (4 tarafında korkuluk olmalıdır).
8. Yapı alanında, çalışanlara uygun baş koruyucu donanımlar (bare, güvenlik gözlüğü, iş güvenliği ayakkabısı ve montaj işleri için iş eldiveni) verilerek kullanımı sağlanmalıdır.
9. Viny ve viny operatörü ile ilgili alınması gereken önlemler Çalışma Ortamı dergisinin bir örneği sayısında belirtilmiştir.

1. İşe başlamadan önce, risk değerlendirmesi yapılmalı, *(yetkili kişilerden yazılı)* yüksekte çalışma izni alınmalı ve iş izni her iş günü yenilenmelidir.
2. Çalışanların, çalışma yerlerine güvenli bir şekilde ulaşmaları uygun araç ve ekipmanlarla sağlanmalıdır.

Ne yapılmalı?

İKİ DAKİKA DÜŞÜN > Sayfa 43'deki BULMACA'nın yanıtı

Özel Sağlık Sigortası Piyasası: Uluslararası Bir Kuşbakışı

Yavuz YAŞAR (*)

Sağlık sigortası ilk olarak emekçilerin ve meslek örgütlerinin kurdukları yardımlaşma sandıkları ve benzeri kurumlar temelinde orta çağ döneminde doğmaya başlamıştır. Bu anlamda, başlangıçta sağlık sigortaları “özeldir,” “istihdama bağlıdır” ve en önemlisi de “kâr amacı gütmeyen” sigortalardır. Aynı dönemde, ticarî hayat ve cenaze sigortaları varken bile ticarî sağlık sigortası; tıp biliminin henüz bugünkü kadar gelişmemiş olması (belirsizlik), tıbbî hizmetlerin her yerde ve bugünkü kadar metalaşmamış olması ve (prim toplamak gibi) idari masrafların yüksekliği gibi nedenlerle çok daha sonra ortaya çıkmıştır.

Kamusal olarak addedilebilecek ilk sağlık sigortası ise Alman imparator Bismarck’ın sosyalist işçi hareketlerini bastırmak, emek verimliliğini arttırmak ve emperyal emellerini gerçekleştirmek için bir ordu yaratmak adına, yukarıda sözü edilen uygulamaları “zorunlu” hale getirerek yarattığı bir modeldir (Starr, 1982). Bu sosyal sigorta temelli sağlık sigortası işçi ve işverenlerin katkılarıyla fonlanan ve kâr amacı gütmeyen özel hastalık sandıkları tarafından yönetilen bir tür sağlık sigortasıdır. 1930’ların büyük bunalımının ve onu izleyen ikinci dünya savaşının ardından, batıdaki birçok ülke sosyal devlet ya da refah devleti kavramı çerçevesinde, vergi ya da prim temelli ulusal düzeyde kamusal sağlık sigorta sistemleri geliştirmişlerdir. İngiltere’nin vergi temelli ve ilk basamak hariç diğer sağlık hizmetlerinin kamuca karşılandığı, Beveridge sistemi olarak da bilinen Ulusal Sağlık Sistemi (National Health Services, NHS) 1948’de kurulmuştur. Hatta, Alman faşizminin yoksulluk kaynaklı olduğuna kanaat getiren Birleşmiş Milletler Örgütü, 1946’da Uluslararası Çalışma Örgütü’nü (ILO), benzer cömert emek-

lilik, sağlık ve işsizlik gibi risklere karşı sosyal koruma sistemlerinin gelişmekte olan ülkelerde de kurulmasına yardımcı olmakla görevlendirmiştir. İzleyen dönemde, Türkiye dahil birçok çevre ülkede Alman (ya da Bismarck) prim ve İngiliz (ya da Beveridge) vergi temelli, sağlığı da içeren sosyal güvenlik sistemleri yaygınlaşmıştır.

Ancak, gelişmiş batı ülkelerinin deneyimlerinde, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa ayrımı keskindir. ABD baştan beri sağlık sigortasını hep ve yalnızca sağlık harcamalarının bir *ödeme aracı* olarak görürken, Avrupa ülkelerinde ise sağlık sorunları nedeniyle kişilerin işlerini ve dolayısıyla gelirlerini kaybetmesi sonucu yoksulluk ve sefaletin önüne geçen bir *gelir istikrarı aracı* olarak kavramsallaştırılmıştır (Starr, 1982). Avrupa’daki “gelir istikrarı” kavramsallaştırması (her ne kadar son yıllarda ABD’ninkine benzemeye başlasa da), sağlık sorunlarının öngörülemez bir risk olduğunu ve sağlık hizmetlerinin de bu nedenle sosyal koruma anlayışı ile sunumu ve finansmanını öngörür. ABD’de ise sağlık sorunları çoğunlukla bir kişisel sorumluluk konusu olarak görülüp sosyal koruma anlayışının sağlık hizmetlerinin tüketimini azdıracağı iddia edilegelmiş ve sağlık politikaları da hep bu anlayışın baskınlığı ile şekillenmiştir (Nyman, 2006).

1980’lerden sonra etkisini arttıran neoliberal politikalar ise ikinci dünya savaşı sonrası başlayan eğilimi tersine çevirmiş ve refah devletinin altını oymaya başlamıştır. Neoliberal politikaların ilk aşamasında (kabaca 1980-2000 arası) var olan (kamusal sağlık hizmeti ve finansmanı dahil) sosyal koruma sistemlerinin gelişmiş merkez ülkelerde yavaştan, gelişmemiş ve bağımlı çevre ülkelerde, parça parça da olsa, mümkünse hızla özelleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Türkiye’deki sağlık ve sosyal güvenlik sistemlerinin, Dünya Bankası (DB) öncülüğünde ilk özelleştirme

* Profesör, Economics, College of Arts, Humanities and Social Sciences, University of Denver.

girişimleri de reform adı altında aynı dönemde gerçekleşmiştir. Ancak o dönemdeki koalisyon hükümetlerinin emekçilerin güçlü direnci karşısında izlediği popülist politikalar ve anayasa mahkemesinin de desteği ile rafa kaldırılmıştır.

Neoliberalizmin ikinci aşaması ise daha çok neoliberal kurumsallaşmaya adanmıştır. Bunun için “iyi yönetim” ve “iyi kurumlar” sloganları adı altında reformlar yoluyla kamuda âdem-î merkezîyetçiliğin yerleşmesi ve devletin (sağlık hizmetleri ve sigortası dahil) sosyal korumadaki aktif rolünü sona erdirip yalnızca bir düzenleyici ve kolaylaştırıcı rol oynaması istenmiştir. Bu anlamda, DB’nin 1994 yılında yayınladığı Yaşlılık Krizi adlı raporu dikkat çekicidir. Rapor özetle doğum hızının düştüğünü, yaşam süresinin uzadığını ve dolayısıyla da ikinci dünya savaşı sonrası geliştirilen cömert emeklilik sistemlerinin iflas edeceğini iddia ederek, üç halkalı yeni bir sistem önermiştir: kamu tarafından ödenen ne öldürür ne ondurur, asgari bir emeklilik maaşı; kısmen kamu tarafından sübvansé edilmiş zorunlu özel emeklilik destek planı ve tamamı gönüllü özel emeklilik planı. Aynı model sağlık sistemlerinin finansmanı ve dolayısıyla da sigortası için de önerilmiştir.

Bu tür politikaların 1990’ların ortalarından başlayarak hız kazanması da rastlantı olmayıp, Sovyet sisteminin çöktüğü ve kapitalizmden başka bir alternatifin kalmadığı (ki “tarihin sonu” olarak ilan edilmiştir) bir ortamda, “Üçüncü Yol” diye de bilinen ideolojinin egemenliği ile ilgilidir. Bu ideolojinin sosyal politikaları Reagan ve Thatcher dönemi gibi keskin neoliberal politikalar olmayıp Clinton ve Blair dönemi gibi sosyal demokrat sosuna bandırılmış neoliberal politikalarlardır. Çünkü “Üçüncü Yol” ideolojisi sosyal politikada kamunun “sosyal koruma” sorumluluğu anlayışını terk eder. Onun yerine ise neoliberalizmin en yoksul bireyleri hedef alan bireysel sorumluluğu koyar ve sağlık sigortasını aynı sirklerdeki ip üstünde yürüyen cambazı “eğer düşerse” yakalamak üzere tasarlanmış olan bir tür “güvenlik ağı” olarak görür. Böyle bir anlayış özetle nüfusun geneline kamuca örgütlenen/düzenlenen/denetlenen, vergi ya da prim temelli, asgari bir sağlık sigortası önerirken, tamamlayıcı, destekleyici ve/veya ikâme edici işlevleri ile özel sağlık sigortası (ÖSS) salık verir.

Günümüzde ülkemizde de örneklerini gördüğümüz ÖSS’lerini geniş bir açıdan inceleyen bir çalışmaya göre (Thomson ve Mossialos, 2009) “[ÖSS] bireyler veya işverenler tarafından bireyler adına gönüllü olarak alınan ve özel olarak finanse edilen sigorta olarak tanımlanmıştır... Bu tanım, özel sağlık sigortasının çok çeşitli kuruluşlar tarafından satılabileceğini kabul eder; bu kuruluşlar kamu veya özel nitelikte olabilir; bunlara yasal ‘hastalık sandıkları’, kâr amacı gütmeyen yardımlaşma veya dayanışma dernekleri ve ticari kâr amacı güden sigorta şirketleri dâhildir.”

ÖSS neden gereklidir sorusuna yanıt olarak ise iki gerekçe sunulmaktadır (Thomson, Sagan ve Mossialos, 2020): (1) Tek başına kamusal bir sağlık finansman sistemine göre karma (=özel + kamusal) olanı, etkinliği ve tüketici seçimini/tercihlerini arttıracaktır. (2) Kısıtlı vergi gelirleri dikkate alındığında, her ne kadar kamusal sağlık harcamaları kadar tercih edilebilir olmasa da finansal koruma sağlayan ön ödemeli karakteri nedeniyle cepten yapılan ödemelerden daha üstün görülen ikinci-en-iyi seçenek olarak değerlendirilmektedir. Yani, ÖSS’nin görece zengin ülkelerde varsılların kamu bütçesi üzerindeki yükünü azaltmak; yoksul ülkelerde ise gelirlerin artırılmasına yardımcı olmak ve kamu sigorta kurumlarının önünü açmak için tercih edildiği iddia edilmektedir.

ÖSS’nin (sağlık hizmetleri açısından) *destekleyici*, (sağlık hizmetleri ve/veya kullanıcı katkıları için) *tamamlayıcı* ve (kamusal planların yerine) *ikâme edici* işlevleri vardır. ÖSS piyasaları genellikle ilk iki rolün unsurlarını birleştirirken, üçüncü unsur ya kamusal sisteme alternatif olarak ya da birlikte ama paralel olarak yer alır. Fakat, hangi işlev olursa olsun herhangi bir ülke bir başkasına benzememekte ve her işlev farklı kapsamlara sahiptir.

Destekleyici ÖSS’leri sağlık hizmetlerine daha hızlı erişim, daha fazla sağlık hizmeti sunucusu seçeneği veya gelişmiş olanaklar sunar ve birçok ülkede varlığı gözlenmektedir (örneğin Avusturalya, Brezilya, Mısır, Hindistan, İrlanda, İsrail, Japonya, Kenya, Güney Kore, Güney Afrika, İsviçre, Tayvan ve Çin). Örneğin, Avusturya’da özel koğuşlar/hastaneler ve doktorlar, hastane doktoru seçimi, daha hızlı erişim (elektif bakım),

yatarak tedavi için günlük nakit yardımı bu sınıfa girerken, Bulgaristan'da yalnızca hastanede üstün olanaklar, özel oda ve bakıma daha hızlı erişimi kapsamaktadır.

Sağlık hizmetleri açısından tamamlayıcılık işlevi gören ÖSS'leri ise kamu tarafından finanse edilen fayda paketinin dışında kalan hizmetlerin teminatı için Kanada, Almanya, İsrail, Hollanda, İsviçre gibi ülkelerde kullanılmaktadır. Örneğin, yine Avusturya'da diş ve göz bakımı, fizyoterapi, ev ziyaretleri, psikoterapi, sağlık merkezleri, rehabilitasyon, ilaçlar, tamamlayıcı alternatif tıbbî hizmetler tamamlayıcı hizmet olarak sınıflandırılırken, Bulgaristan'da yalnızca diş bakımı, tıbbi cihazlar ve ayakta tedavi ilaçları aynı işlevi görmektedir.

Cepten ödemeler ya da kullanıcı katkıları açısından tamamlayıcılık işlevi gören ÖSS ise yapılan çalışmalarda bir tek Fransa'da gözlemlenmiştir ve kamusal planlarda cepten ödemeyi gerektiren hizmetler için kullanılmaktadır. Kamusal planları ikâme eden ÖSS'leri ise Şili, Mısır, Almanya, (2006 öncesi) Hollanda, ABD gibi ülkelerde, kamu tarafından finanse edilen teminatın dışında kalan kişileri kapsamak veya kamu ve özel olarak finanse edilen teminat arasında seçim yapma imkânı sunmak amacıyla vardır.

ÖSS'leri çoğunlukla kâr amacı güden özel kuruluşlarca sağlanırken (örneğin ABD, İsviçre, Almanya, Hollanda, Fransa), bazı ülkelerde kâr amacı gütmeyen kuruluşlarca da sağlanmaktadır (örneğin Hollanda, Almanya, Fransa). Neredeyse istisnasız bir şekilde birçok ülkede ÖSS'leri primlerini, bireylerin yaş, cinsiyet, meslek, hastalık geçmişi gibi etkenlere bakarak hastalık riskine göre belirler. Ancak, Hollanda ve Fransa gibi bazı ülkelerde, devlet ÖSS'leri piyasalarına müdahale ederek sabit primler, gelir temelli primler ve yok-sullar için sübvansiyon gibi uygulamalarla bu tür sigortaları daha erişilebilir kılmaya çalışmaktadır.

ÖSS'lerin ne kadar yaygın olduğu ise yukarıda sıralanan işlevlerine göre toplam nüfusun yüzde kaçını kapsadığına ve toplam sağlık harcamalarının yüzde kaçını oluşturulduğuna bakılarak anlaşılmaktadır. Örneğin, destekleyicilik işlevi gören ÖSS'leri toplam nüfusun %2'si (Kenya) ile %72'si (Güney Kore, Tayvan, Çin) arasında geniş

bir yelpazeyi kapsarken, hizmetler açısından tamamlayıcılık işlevi gören türü ise %69 (Kanada) ile %87'si (İsrail) arasını kapsamaktadır. İkâme edici olan tür ise toplam nüfusun Almanya'da %11'i Şili'de ise %18'ini kapsamaktadır. Gönüllü ÖSS'lerine yapılan harcamalara toplam sağlık harcamalarının yüzdesi olarak bakınca, genel ortalama olarak % 4.6, düşük orta-gelir ülkeler için ise ortalama %2.4 ve yüksek orta-gelir ülkeler için ise ortalama %6.3 olduğu görülmektedir. Türkiye için bu oran 2024 yılı için %2.8'dir (TÜİK, 2025).

Küresel ölçekte ÖSS'leri deneyimlerinin birçoğu aşağıda sıralanan yaygın sorunlara neden olmaktadır (Thomson, Sagan ve Mossialos, 2020): İlk olarak, ÖSS'leri kamu finansmanlı teminattaki boşlukları doldurma ve cepten yapılan harcamaları azaltma konusunda yetersiz kalmakta ve potansiyeli de sınırlı olmaktadır.

İkinci olarak, ÖSS olan ve olmayan kişiler arasında olduğu kadar, ÖSS olan kişilerin kendi aralarında da sağlık hizmetlerine erişimde eşitsizlik vardır; çünkü gönüllü ÖSS sistematik olarak daha yüksek sosyoekonomik gruptaki kişiler tarafından satın alındığından, pazar ne kadar büyükse bu eşitsizliğin o kadar görünür ve kabul edilemez olması muhtemeldir.

Üçüncü olarak, çoğu ülkede özel sağlık sigortasının organizasyon ve sağlık hizmeti sunumunda verimliliği ve kaliteyi artırmaya yönelik teşviklerin bulunmaması, parçalanmış satın alma gücüyle birleştiğinde, çok az sayıda özel sigortacının stratejik satın alma (= düşük maliyetle-yüksek kaliteli ve gerekli hizmet satın alma) yaptığı anlamına gelmektedir; bazı durumlarda bu, sağlık sisteminin genelinde fiyatların yükselmesine neden olmaktadır.

Dördüncü olarak, özellikle kamu ve özel sigorta arasındaki sınırların açıkça tanımlanmadığı veya uygulanmadığı, teşviklerin sağlık sistemi genelinde uyumlu olmadığı ve özel sağlık sigortasına yönelik vergi sübvansiyonlarının ayırım gözetmediği durumlarda mali baskıyı artırma eğilimi; bunun sonucunda mali ve insan kaynakları kamu finansmanlı teminattan çekilerek özel sağlık sigortası olan kişilerin lehine kullanılmaktadır.

Beşinci olarak, sınırlı şeffaflık nedeniyle işlem

maliyetleri artmakta, piyasayı denetlemek için gereken kapasite ve kaynaklar doğrudan ve dolaylı olarak toplam maliyeti arttırmaktadır.

Tablo 1, yukarıda listelenen ve diğer sorunlar için farklı ülkelerde değişik önlemler ve düzenlemelerden örnekler göstermektedir. Bu önlem ve düzenlemelerin çoğunluğu ve etkinlik derecesi açısından bakıldığında, merkez gelişmiş ülkelerde bunların daha yüksek düzeyde gerçekleştiği gözlemlenirken çevrede yer alan gelişmekte ya da az gelişmiş ülkelerde ise çok daha az olması şaşırtıcı olmasa gerek.

Aslında bütün bu önlem ve düzenlemelere rağmen sorunların hâlâ devam etmesi ve bir yandan da ÖSS'lerinin hâlâ artış eğiliminde olması bizce iki önemli noktaya işaret ediyor. İlki, sorunlar açısından bakınca, bu tür sigortaların egemen olduğu ABD örneğini hatırlamak yeterli olacaktır. 1929'daki ilk ÖSS'nden bu yana, bu sistem ABD'de sürekli artan sağlık hizmetleri fiyatları, toplam harcamalar, erişim sorunu, kaynakların israfı, eşitsizlik ve birçok sorunun da ana nedenidir. ABD örneğinden hareketle ve eldeki bu kadar kanıta rağmen, her ne kadar kısa dönemde bir

Tablo 1. ÖSS'nin erişilebilir, karşılanabilir ve kaliteli teminat sunmasını sağlamaya yönelik önlem örnekleri (Thomson, Sagan ve Mossialos, 2020)

Erişilebilirlik	Ülkeler
Açık kayıt (başvuran herkesi kabul etme)	Avustralya, Almanya, İrlanda, İsrail, Güney Afrika
Ömür boyu teminat	Brezilya, Almanya, İrlanda
Pazarlanan poliçelerin arzının garantilenmesi	Avustralya, Brezilya
Geçiş cezalarının yasaklanması	Hollanda, İsviçre
Seçimi kolaylaştırmak için planların derecelendirilmesi	Avustralya
Diğer	Fransa, Kenya
Karşılanabilirlik/Ödenebilirlik	
Topluluk derecelendirmeli primler	Avustralya, Brezilya, Şili, İrlanda, İsrail, Güney Afrika
Topluluk derecelendirmesini desteklemek için risk eşitleme	Şili, İrlanda
Yaşlılık rezervleri	Almanya
Prim tavanları	Brezilya, Almanya
Primlerin hükümet tarafından sübvansede edilmesi, indirilmesi, muaf tutulması veya tamamen karşılanması	Avustralya, Fransa, Almanya, İrlanda, Güney Afrika
Sigortacı kârlarına sınırlamalar	Avustralya, Şili
Poliçe kapsamı ve derinliği	
Önceden var olan hastalıkların teminatı	Brezilya, Almanya, İrlanda, İsrail
Asgari veya standart faydalar	Brezilya, Şili, Fransa, Almanya, İrlanda, İsrail, Güney Afrika
Özel sağlık sigortasında kullanıcı ücretlerine tavan	Şili, Almanya, Güney Afrika
Fayda tavanlarının yasaklanması	Fransa, Şili, Güney Afrika
Kamu finansmanlı teminattaki boşlukların kapatılmasını teşvik edici hükümler	Avustralya

takım “imal” edilmiş sorunları çözseler de uzun dönemde ÖSS’lerinden medet ummak, bizce yağmur duasına çıkmaktan farksız olacaktır. İkinci ise bizce kamusal sosyal koruma temelli sağlık sigortası ve benzeri sosyal politika örnekleri, 1940’lar ile 1980’ler arasında deneyimlediğimiz bir istisnadır. Ne yazık ki bu kısa, umutlandırıcı ve istisnaî dönemden sonra, geriye ve başlangıçta var olan duruma doğru bir dönüş eğilimi vardır. Örneğin, refah devletinin en cömert olarak bilinen İskandinav ülkelerinden İsveç’te bile sağlık ve diğer sosyal koruma alanlarında son dönemde yapılan özelleştirmeler sistemi refah devletinden uzaklaştırmaya ve ABD benzeri bir sisteme doğru hızla yaklaştırmaya başlamıştır (Pelling ve Laurén, 2025). Daha kaygı verici olan ise bu eğilimin hem merkez hem de çevre ülkelerde sosyal politikayı otoriter rejimlerin inşasına harç yapanlarca da hızlandırılarak sürdürülmesidir.

Kaynaklar

Nyman, John A. (2006). “The value of health

insurance,” in *The Elgar Companion to Health Economics* by Andrew M. Jones (ed.), Edward Elgar, Northampton, MA.

Pelling, Lisa ve Mia Laurén. (2025). “Don’t Try This At Home: Exporting Sweden’s neoliberal welfare experiment (12.06.2026)

Starr, Paul (1982). *The Social Transformation of American Medicine*, Basic Books, New York.

Thomson, Sarah ve Elias Mossialos. (2009). “Private health insurance in the European Union” Final report prepared for the European Commission, Directorate General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities” London School of Economics and Political Science, Health and Social Care (12.06.2026).

Thomson, Sarah, Anna Sagan ve Elias Mossialos. (2020). *Private Health Insurance: History, Politics and Performance*. Cambridge University Press, Cambridge, UK.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2025). *Sağlık Harcamaları İstatistikleri, 2024*. <https://veriportalı.tuik.gov.tr/tr/press/54188>

Kızıl Şehir Toplantısından Çıkan Kırmızı Kart Önerisi!

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) öncülüğünde, Fas'ın Marakeş kentinde, 11-13 Şubat 2026 tarihlerinde, çocuk işçiliğin önlenmesine yönelik küresel konferans serisinin altıncısı gerçekleştirildi. Toplantıda çocuk işçilik sorunuyla ilgilenen herkesin yıllardır duyduğu ama ne anlama geldiğini kimsenin tam olarak anlamadığı birtakım basmakalıp sözlerin yinelenmesinin dışında bir gündemin olmadığı anlaşıyor. Birkaç örnek:⁽¹⁾

“Çocuk işçiliğin sonlandırılması açısından, evrensel insan hakları olan ve değişmez, ayrılmaz, birbirine bağlı ve karşılıklı olarak güçlendirici nitelikteki temel çalışma prensiplerinin ve haklarının önemini teyit ediyoruz.”

“Çocuk işçiliğin sonlandırılmasında işçi ve işveren örgütlerinin önemini ve sosyal diyalogun merkezi rolünü teyit ediyoruz.”

“Çocuk işçilikle mücadelenin insan haklarına dayalı ve mağdur merkezli bir yaklaşım gerektirdiğini, bu yaklaşımın hesap verebilirlik, katılım, güçlendirme ve şeffaflık temel ilkelerine dayanması gerektiğini kabul ediyoruz.”

Başta ILO olmak üzere uluslararası kuruluşların çocuk işçilik sorununa dair yaklaşımlarında yıllardır dile getirdiğimiz ve getirmeye de devam edeceğimiz temel bir sorun var; ne çocuk işçilik sorununun nedenlerine dair bir açıklama ne de çözüme dair somut bir siyaset ortaya koyuyorlar. Bu bağlamda yakın zamanda gerçekleştirilen bu yeni toplantı da bir farklılık içermiyor. Yalnızca bir cümle, soruna gerçekte nasıl bakıldığını ele veriyor: “Küresel Güney ülkelerinin çocuk işçilik sorununu adil, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir şekilde ortadan kaldırma çabalarını desteklemek amacıyla, dayanışma ve sorumluluk paylaşımına dayalı uluslararası iş birliğinin geliştirilmesini teşvik etmek.”

(*) ILO, Marrakech Global Framework for Action against Child Labour, 6th Global Conference on the Elimination of Child Labour, Marrakech 11-13 February 2026, <https://www.ilo.org/publications/marrakech-global-framework-action-against-child-labour>

Bu cümle açıkça ortaya koyuyor ki, çocuk işçilik Küresel Güney ülkeleri olarak anılan ülkelerin bir sorunu hatta onların kendi iç meselesi olarak görülüyor! Böylece be-

Çocukların yeri okuldur, çalışma hayatı değil. Ebeveynlerin kendileri de desteklenmeli ve çocuklarının eğitime devam edebilmeleri için gerekli maddi imkanlara sahip olmaları sağlanmalıdır.

Gilbert F. Hounqbo, ILO Genel Direktörü.

lirli coğrafyalara ihale edilen çocuk işçilik sorunu niteliksel olarak da politik ekonomik olmaktan çok teknik bir sorun olarak çerçeveleniyor. Dolayısıyla da ILO gibi uluslararası kuruluşlar da soruna duyarlılık gösteren ve bunun da ötesinde lütfedip teknik destek sağlayan iyilik/ihsan yapıları oluveriyor.

ILO bu kadarla da yetinmeyip her yıl 12 Haziran Dünya Çocuk İşçiliği İle Mücadele Günü münasebetiyle çocuk işçilikle mücadele kampanyasına bir de slogan üreterek katkıda bulunuyor. 2026 yılının sloganı da namıdiğer Kızıl Şehir Marakeş'te yapılan toplantıda üretilmiş: "Çocuk İşçiliğe Kırmızı Kart".⁽²⁾

Sloganlarla dönüştürebileceğimiz bir dünyada yaşıyor olsaydık ne güzel olurdu!

Marakeş Küresel Eylem Çerçevesi, çocuk işçiliğine son vermek için geniş çaplı uyarılamaya caırda bulunuyor.

(2) <https://www.ilo.org/topics-and-sectors/child-labour/world-day-against-child-labour>

Çocuğun İnsan Hakları Ödülü

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı olarak, 2012 yılından bu yana çocukların yaşadığı sorunların görünür kılınmasına ve çocuk haklarının korunmasına katkı sunan kişi, kurum ve kuruluşlara “Çocuğun İnsan Hakları Ödülü” veriyoruz.

Bu yıl Vakfımız tarafından söz konusu ödülün gazeteciler Osman Çaklı ve Filiz Gazi’ye verilmesi kararlaştırılmıştır.

Osman Çaklı, Gazete Duvar’da yayımlanan “MESEM’de Biten Hayatlar” başlıklı yazı dizisiyle; Filiz Gazi ise kişisel internet sitesinde yayımlanan “MESEM Dosyası” ve “MESEM’de Ölen Çocukların Yargı Süreçleri” başlıklı yazı dizileriyle ödüle layık görülmüştür.

Mesleki Eğitim Merkezlerinde (MESEM) yaşanan çocuk işçiliği, iş cinayetleri ve hak ihlallerini kamuoyunun gündemine taşıyan bu önemli çalışmalarından dolayı her iki basın emekçisine de teşekkür ediyor, çocuk hakları mücadelesine sundukları katkıları saygıyla selamlıyoruz.

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı olarak, 2012 yılından bu yana çocuk haklarının korunmasına katkı sunan kişi, kurum ve kuruluşlara “Çocuğun İnsan Hakları Ödülü” veriliyor.

Filiz GAZİ

Cumhuriyet Üniversitesi Antropoloji bölümünü bitirdi. Yüksek lisansını Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema bölümünde yaptı.

2016 yılından 2020'ye kadar Hakikat Adalet Hafıza Merkezi için Türkiye'nin yakın geçmişindeki ağır insan hakları ihlallerine dair yürütülen ceza yargılaması süreçlerini izledi. 1990'larda devlet görevlilerinin dahliyle yaygın ve sistematik olarak işlenen hukuk dışı infazlar ve zorla kaybetmelere ilişkin izlediği davalardan birkaçı Lice davası, Ankara JiTEM davası, Dargeçit JiTEM davası, Kulp davası, Kızıltepe JiTEM davası.

"Yer Çekiminden Çok Şey Kaybettik" adlı öykü kitabını yazdı. Ardından araştırma çalışması olan "Görünmeyen Cemaat Mürideler/ İsmailağa, Menzil, Süleymancılar" kitabı yayınlandı.

Gazi, izlenim yazılarında ve kimi haberlerde kullandığı şahsına münhasır diliyle dikkat çekti. Röportajları ve özgün haber konuları ile adını duyurdu. Gazete Duvar internet sitesi ve BirGün gazetesi başta olmak üzere pek çok yerde çalıştı. Tarikatları konu alan "Kızıl Goncalar" adlı dizide danışmanlık yaptı. İlki 1998 yılında verilen Evrensel Gazetesi Metin Göktepe Gazetecilik Ödülleri'nin 27'ncisinde jüride yer aldı. Gazi, gazetecilik yapmaya devam ediyor.

İletişime geçmek için filizgazi@gmail.com'a e-posta gönderebilirsiniz.

Osman ÇAKLI

Gazetecilik serüvenine üniversite yıllarında adım attı. Uşak Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nden mezun oldu. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde eğitimine devam ediyor. Yaklaşık 8 yıldır gazetecilik yapıyor. Bursa'da çeşitli yerel gazetelerde çalışarak mesleki deneyimini pekiştirdi; BirGün gazetesine haberler üretti. GazeteDuvar'da hem yerel hem de İstanbul muhabiri olarak görev aldı.

Ayrıca ArtıGerçek internet sitesinde İstanbul muhabirliği yaptı. Yargı ve çocuk işçiliği alanlarındaki çalışmalarıyla, Metin Göktepe ve Çağdaş Gazeteciler Derneği tarafından verilen 2024 yılı röportaj ödüllerine layık görüldü. Sadık Güleç ile birlikte kaleme aldığı "Yeni Nesil Çeteler" kitabını kaleme aldı. Çalışmalarına serbest gazeteci olarak devam ediyor.

Çıraklarla Dayanışma Sayfamız Yayında

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı olarak Mesleki Eğitim Merkezleri (MESEM) bünyesinde yürütülen çıraklık sistemi hakkında yıllardır sahada yürüttüğümüz çalışmalarda bu uygulamanın mesleki eğitim kavramıyla üzeri örtülen bir çocuk işçilik biçimi olduğu tespit ediyoruz. Daha kötüsü MESEM'ler bünyesinde yürütülen çıraklık sisteminde, ilgili mevzuatın birçok yönden bilinçli ve sistematik bir şekilde ihlal edilmekte olduğuna da sürekli olarak tanık oluyoruz. Bu bağlamda var olan çıraklık sisteminin baştan sonra yeniden yapılandırılması gerektiğini savunuyoruz. Bununla birlikte çırakların yaşadığı birtakım acil sorunlara elden geldiğince müdahil olmanın onlara bir nefes aldıracağına inanıyoruz. Bunun için sorunlarını bize iletebilecekleri bir iletişim kanalı oluşturduk.

Çıraklarla Dayanışma

mesem.fisek.org.tr

Çıraklarla Dayanışma

Çırakların Hakları Araştırma ve Raporlar İletişim

Sevgili Çıraklar,

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı olarak, Mesleki Eğitim Merkezlerinde (MESEM) eğitim gören birçok çırakın yasal hakları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını ve karşılaştığı sorunlara çözüm bulmakta güçlük yaşadığını biliyoruz.

Bu konuda sizlere destek olmak istiyoruz. Yaşadığınız sorunları, internet sitemizde yer alan "İletişim" bölümündeki formu doldurarak ya da doğrudan kizilay@fisek.org.tr adresine e-posta göndererek bize iletebilirsiniz. Vakfımızın imkânları ölçüsünde, herhangi bir karşılık beklemeksizin ve tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak sizlere yardımcı olmaya çalışacağız.

Ayrıca bizimle iletişime geçtiğinizde, kimliğinize ilişkin bilgiler ile paylaştığınız sorunlar gizli tutulacak; hiçbir kişi, kurum veya kuruluşla paylaşılmayacaktır.

Çıraklar mesem.fisek.org.tr adresine girip "İletişim" sekmesindeki formu doldurarak yaşadıkları sorunları bize ilettiğinde hiçbir maddi ya da manevi karşılık beklemeden Vakfımızın olanakları dahilinde tamamen gönüllü olarak onlara yardımcı olacağız. Ayrıca bizimle iletişim kurduklarında bilgilerini hiçbir şekilde başka kişi, kurum ya da kuruluşlarla paylaşmayacağız.

Vasatın Peyzajı:

Şehir Hastanelerinde Hegemonya, Borç ve Direniş

19. yüzyıl hekimlerinden Rudolph Virchow, “tıp sosyal bir bilimdir ve siyaset büyük ölçekli tıptan başka bir şey değildir” derken sağlığın sadece biyolojik bir olgu değil, sosyo-politik bir kurgu olduğunun da altını çiziyordu. 2025 yılında Dr. Hafız Cemal Lokmanhekim Sağlık Vakfı’nın “Sağlıkta Sosyal Bilimler Tez Ödülü”ne layık gördüğü ve İnsan Sağlığı ve Eğitim Vakfı (İNSEV) Yayınları’nın iş birliğiyle literatüre kazandırdığı bu çalışma, Virchow’un köklü tespitini günümüz kentsel

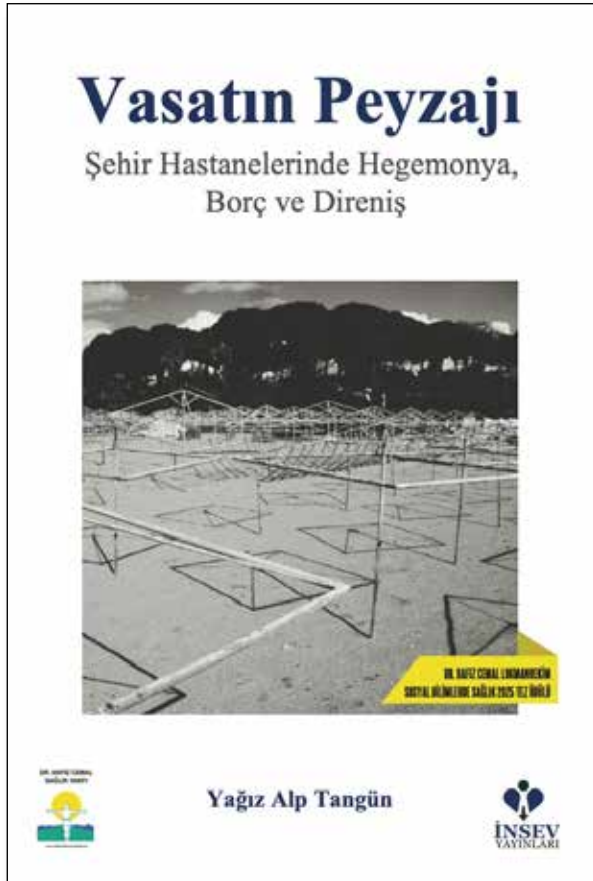
mekânına, şehir hastaneleri odağında taşıyor.

Yağız Alp Tangün, **Vasatın Peyzajı: Şehir Hastanelerinde Hegemonya, Borç ve Direniş** başlıklı kitabında hastane yapılarını toplumsal çelişkilerin, sınıfsal gerilimlerin ve politik mücadelelerin çarpıştığı dinamik birer kentsel arena olarak inceliyor.

İlk bölümde, sağlık hizmetlerinin metalaşma süreci tarihsel bir perspektifle ele alınırken şehir hastanelerini mümkün kılan borçlandırma pratikleri masaya yatırılıyor. Devlet ve sermaye ilişkisi ekseninde finansal kredi verilerini okunaklı kılan ağ haritalarıyla mülksüzleştirme süreçleri deşifre ediliyor.

İkinci bölümde, halk sağlığı standartlarıyla çelişen bu yapıların konumlarıyla ve ölçekleriyle kentsel peyzajı nasıl dönüştürdüğü takip ediliyor. Devletin bu dönüşümde oynadığı rolün izi arşivlerde sürülürken, gündelik hayat ritminde ortaya çıkan kentsel sürgün durumu haritalar eşliğinde analiz ediliyor.

Üçüncü bölümde, politik mimari bir dil oluşturmaktan ziyade mimari ölçekten politik bir gösterge oluşturma hegemonyayı pekiştiren borçlandırma biçimlerine dikkat çekiliyor. Buna karşı gelişen ve sağlık emekçilerinden inşaat işçilerine, kent sakinlerinden ekoloji aktivistlerine kadar genişleyen direniş pratikleri de analiz ediliyor.

Sermaye uğruna feda edilen çocuklar

Bakan Tekin'in vazgeçmediği MESEM'ler, en az 20 çocuğun öldüğü birer iş cinayeti merkezine dönüştü. Denetimsiz sanayide 15 saate varan mesailerle çocuklar sömürünün tam merkezinde. MESEM öğrencisi, "Geçmişe dönme şansım olsaydı MESEM'i seçmezdim" derken MEB müfettişi ise "Tüm bu denetimsizliğin sorumlusu Bakan Yusuf Tekin'dir" ifadelerini kullandı.

Güncel

Giriş: 29.05.2026 04:43 | Güncelleme: 29.05.2026 09:46

BİR GÜN

Adana'da 18 bin öğrencinin durumu raporlandı: Yoksulluk yaygınlaşıyor, eğitimin yerini işçilik alıyor

Eğitim Sen Adana DEK Grubunun 18 binden fazla öğrenciyle hazırladığı rapor, Adana'da derinleşen yoksulluğun eğitimi nasıl kuşattığını ortaya koydu.

evrensel

Eğitim Sen'den MESEM eleştirisi: "Çocuk emeği ucuz işgücü haline getirilemez"

Eğitim Sen 4 No'lu Şube, 1 Mayıs öncesi yaptığı açıklamada MESEM uygulamasının çocuk işçiliğini yaygınlaştırdığını ve eğitimi piyasalaştırdığını belirterek programın kaldırılması çağrısında bulundu.

Eğitim

Giriş: 29.04.2026 14:38 | Güncelleme: 29.04.2026 14:41

Kaynak: Haber Merkezi

BİRGün

İSİG Meclisi açıkladı: 2025 yılında en az 94 çocuk çalışırken hayatını kaybetti

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi'nin 2025 raporuna göre en az 94 çocuk çalışırken hayatını kaybetti. Son 13 yılda ölen çocuk işçi sayısı 836'ya ulaştı. Tarım, sanayi ve hizmetlerde yoğunlaşan ölümler, MESEM'ler ve staj adı altındaki güvencesiz çalışmayı bir kez daha gündeme getirdi.

Çalışma Yaşamı

Giriş: 31.01.2026 12:11 | Güncelleme: 31.01.2026 12:15

23 Nisan'da MESEM'li çocuk işçiler koşullarını anlatıyor: 'Biz bir aileyiz, mesai parası yok'

23 Nisan'da binlerce çocuk iş yerinde. MESEM'le yüz binlerce çocuk ucuz işgücü haline gelirken, uzun saatler ve güvencesiz koşullarda çalışıyor. Yoksulluk derinleşirken çocuklar eğitimden kopuyor, hayatlarını kaybediyor.

evrensel

23 Nisan'da MESEM'li çocuk işçiler hayatlarını anlatıyor

Evrensel

Antalya'da çalıştığı işyerinde yaralanan 17 yaşındaki çocuk öldü

Antalya'nın Serik ilçesinde kalfa olarak çalıştığı işyerinde 10 gün önce düşerek yaralanan 17 yaşındaki İsmail Günalı isimli çocuk, tedavi gördüğü hastanede hayatını kaybetti.

Çalışma Yaşamı

Giriş: 14.01.2026 10:26 | Güncelleme: 14.01.2026 10:32

Kaynak: AA

BİR GÜN

Artık kendimi çocuk yerine koymuyorum!

evrensel

Çocuk Bayramı 23 Nisan'da kürsülerden kutlamalar yükselirken, sanayi sitelerinde çocukluk 12 saatlik mesailere kurban ediliyor. Oto sanayinden konuştuğumuz 3 çocuk işçi MESEM ve kayıt dışılık kıskacındaki yüz binlerce çocuk işçinin hayatını özetledi.

Ölümde var, sayımda yok: TÜİK bu kez çocuk işçi sayısını gizledi

Türkiye İstatistik Kurumu rakam oyunları ile "çocuk işçiliği" gerçeğini gizledi. Çocuk işçiliğine ilişkin zaten kısıtlı olan ve 15-17 yaş arasıyla sınırlı tutulan verilerin kapsamı daha da daraltıldı.

evrensel

15-17 Yaş
Çocuk İşgücü Oranı
2025'te
yükseliş

%24,9

%25,5

2024

2025

970 bin
Çocuk İşgücü
(2024 Verisi)

869 bin
Aktif İstihdam
(2024 Verisi)

981 bin
Çocuk İşgücü
Sayısı (2025)

-
Aktif İstihdam
(2025 Verisi Yok)

101 bin
15-17 Yaş Çocuk
İşsiz Sayısı
(2024 Verisi)

-
15-17 Yaş Çocuk
İşsiz Sayısı
(2025 Verisi Yok)

Görsel: Evrensel

Ne çocuğuz ne işçi, köleyiz

23 Nisan'da da 1 Mayıs'ta da çalıştırılan MESEM'li öğrenciler NEFES'e konuştu:

Haber
Merkezi

01 Mayıs 2026 06:00 - Son Güncelleme: 01 Mayıs 2026 06:45

Avcılar'da çocuk işçi alarmı: İki iş yerinde kaçak çalıştırma ortaya çıktı

Avcılar'da yapılan denetimlerde 8'i çocuk 38 yabancı uyruklu kişinin sigortasız ve izinsiz çalıştırıldığı iki iş yeri tespit edildi. 27 kaçak göçmen sınır dışı edilmek üzere İl Göç İdaresi'ne sevk edildi.

DHA

31 Ocak 2026 16:20 - Son Güncelleme: 31 Ocak 2026 16:20

Çocuklar okul yerine tarlada

Adana'da mevsimlik tarım işçilerinin çocukları okula gitmek yerine aileleriyle birlikte soğan tarlasında çalışıyor.

14 Mayıs 2026 22:48 - Son Güncelleme: 14 Mayıs 2026 23:21

Aileler eğitim çağındaki çocukları için iş arıyor

İstanbul'un en yoksul mahallelerinden Esenyalı'da Kadın Dayanışma Derneği'ne başvuran 600 aile, henüz 10-18 yaşında olan çocukları için iş talebinde bulundu.

Merve
Şişman

16 Şubat 2026 06:15 - Son Güncelleme: 16 Şubat 2026 06:15

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

Tehlikeyi Tanıyalım

Bir Binaya Çelik Konstrüksiyon Kat İlavesi

Mustafa TAŞYÜREK (*)

mtasyurek@gmail.com

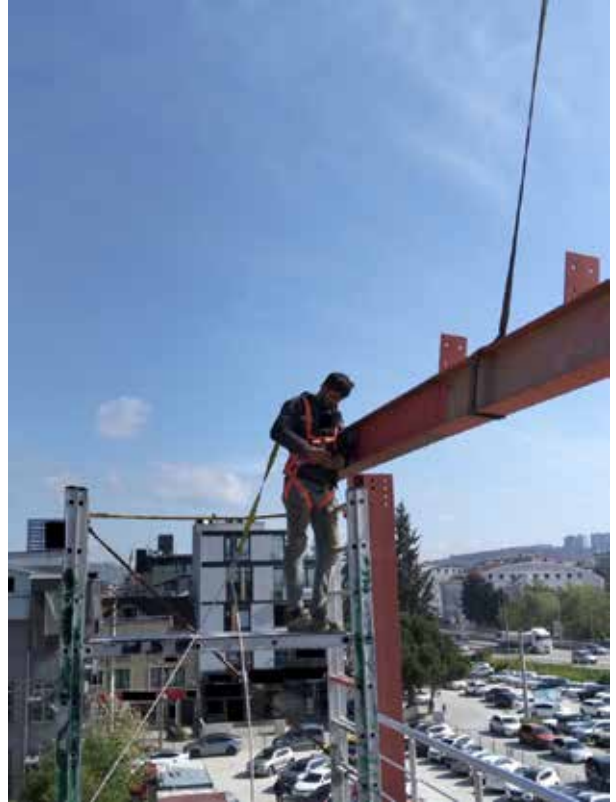
Durum: Doğru mühendislik [mevcut betonarme binanın kolon, kiriş ve temeli, yapılacak çelik katın ek yükünü (öz yük, kar, rüzgar ve hareketli yükler) taşıyıp taşıyamayacağı uzman inşaat mühendisleri tarafından belirlenmesi] ve ruhsat sürecinin tamamlanmasından sonra; betonarme üç katlı bir binanın üstüne çelik konstrüksiyon kat ve yaşam alanı oluşturulmaktadır.

Çelik yapı elemanlarının yüksek bir zemine montajı (kaynak veya cıvata ile birbirine bağlanması) yapılırken, işçilerin karşılaşılabileceği tehlikeleri tanımlayabilir misiniz?

Neler Olabilir?

- İşçi olası bir sarsıntı (deprem, vincin askısından çelik konstrüksiyonun salınımı vb.) güneş altında uzun süre çalışmanın etkileri (baş dönmesi, sıcak çarpması vb.) gibi nedenlerle; üzerinde çalıştığı/yerden platformdan düşebilir.
- Elini veya parmaklarını çelik yapıların arasına sıkıştırabilir.
- Vincin kopabilecek bir parça (cıvata, somun vb.) işçinin kafasına; bağlantı/montaj işlemi sürecinde de aşağıdaki işçilerin kafasına düşebilir.
- Vincin halatı, kancası ya da yükü kaldıran polyester sapan kopabilir. Çelik konstrüksiyon işçiye çarparak yaralanmasına neden olabilir.
- Cıvata ve somun anahtarları ile çalışırken parmak ve el yaralanmalarına sunuk kalabilirler.

> Yanıtı 22. sayfada

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

İÇİNDEKİLER

• SOSYAL POLİTİKA Sağlıkta Ticarileşmenin İki Hedefi: Sağlık Ocakları ve İşyeri Hekimlikleri 2 A.Gürhan FİŞEK	2
• İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ İş Kazalarında Ö(ldürü)lenler ve Failleri..... 5 Mustafa TAŞYÜREK	5
• SOSYAL POLİTİKA İşgücü Uyum Programı Bir Lütuf mu, Tüy Dikmek mi?..... 19 Taner AKPINAR	19
• SOSYAL POLİTİKA Özel Sağlık Sigortası Piyasası: Uluslararası Bir Kuşbakışı 23 Yavuz YAŞAR	23
• ÇOCUK İŞÇİLİĞİ Kızıl Şehir Toplantısından Çıkan Kırmızı Kart Önerisi! 28	28
• VAKIFTAN HABERLER Çocuğun İnsan Hakları Ödülü 30	30
• VAKIFTAN HABERLER Çıraklarla Dayanışma Sayfamız Yayında 32	32
• KİTAP TANITIMI Vasatın Peyzajı: Şehir Hastanelerinde Hegemonya, Borç ve Direniş 33	33
• BASINDAN SEÇMELER Çocuk İşçi Haberleri 34	34
• BULMACA Bir Binaya Çelik Konstrüksiyon Kat İlavesi 43 Mustafa TAŞYÜREK	43

FİŞEK ENSTİTÜSÜ

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

<http://www.isguvenligi.net>

• **Sahibi:** Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar
Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Adına
Oya FİŞEK

• **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:**
Oya FİŞEK

• **Yönetim Yeri:** Selanik Cad. Ali Taha Apt. 52/4
Kızılay 06650 ANKARA (e-posta: bilgi@fisek.org.tr)
Tel: 0312 419 78 11 • Faks: 0312 425 28 01 - 395 22 71

• Web sayfası: www.fisek.org.tr

• Çalışma Ortamı Dergisi'nde yayınlanan yazılar,
resimler kaynak gösterilerek kullanılabilir.

• Bu dergide yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu bir HAKEMLİ dergidir.

• Çocuk Dostu'muz olanlara
dergi ve kitaplarımız düzenli olarak gönderilmektedir.
Sizleri de **Çocuk Dostu'muz** olarak görmek isteriz.

• Çalışma Ortamı Dergisi dört ayda bir yayınlanır.

(YAYGIN SÜRELİ YAYIN)

• ISSN 1302-3519

• Sayı: 181 / Ocak -Şubat - Mart - Nisan

• ÜCRETSİZDİR

Yapım: Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar
Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı
Selanik Cad. Ali Taha Apt. 52/4
Kızılay / ANKARA

Baskı Tarihi: -Temmuz 2026 - Nisan 2026